

НОВІ ДНІ

№ 0 5 1 Д № 1

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК II.

ГРУДЕНЬ, 1951

Ч. 23

М. Дмитренко. "СЕРПЕНЬ", Темпера.

Слава тим, що вмерли, але не скорились ворогові!

В грудні 1934 року російський окупант поряд з десятками тисяч українців розстріляв цілу групу визначних українських письменників і поетів, а серед них **Григорія Косинку, Олексу Влизька, Дмитра Фальківського, Костя Буревія.**

Російська окупаційна влада розстріл українських письменників "мотивувала"... помстою за терор на російських комуністів, який виявився в тому, що російський комуніст Ніколаєв застрілив у Ленінграді російського комуніста Кірова. Цю нагоду Росія використала для чергової ліквідації української духової еліти.

Цей розстріл сколихнув цілою Україною й остаточно переконав усіх українців, що лютого й цинічного ворога від Росії Україна не мала на протязі цілої своєї історії. Сьогодні, в роковини цього нелюдського російського злочину, згадаймо всіх тих, що вмерли від руки "старшого брата", але не скорилися йому. Разом з тим поклянемося в свій час поставити Росії рахунок за мільйони жертв нашого народу, а в тім числі й за наших кращих з кращих, які й перед смертю не завагались і не зрадили України.

З МОРСЬКОЇ ПОЕЗІЇ РОЗСТРІЛЯНИХ І ЗАКАТОВАНИХ

Євген Плужник

**

Сине море обгорнули тумани,
В синім морі ані хвилі, ні луни...
Тільки тиша... Мертва тиша і туман,
Повні тіней, небезпеки і оман...

Хто запевнить, що проясниться блакить,
Що Голянець у тумані не летить, —
Невидимий, неспійманий корабель,
Чорний вісник з невідшуканих пустель,

Де все тиша... Мертва тиша й тумани,
Ані вітру, ані хвилі, ні луни.

Гео Шкурупій

Жахлива ніч... Хай шторм гуде...
Хай тьма мішається з водою.
Горами хвилі хай несе
у вічі чорною марою...

У безвість лине корабель,
— Набридло те, що було вчора, —
в п'яній встають кордони скель,
і гриви спіненого моря...

Олекса Влизько

Регочуть і свистять на палубі матроси
(Штормує у бакборт важкий зелений вал)
А берег золотий зникає у провал...
Команда: Поворот! — Кріпити триси!

Вода, вода й вода, та хвилі океану...
У рубці — капітан схилився на карту рвану:
О, важко, важко як у чорну п'яню йти!
Якби не завести на скелю чи на камінь...

І карта, наче пух, кружляє під руками,
Й обвалами вали гарпунять у борти.

**

Ой гудуть, дзвенять міцні вітрила,
все буйніший вітер верховий...

...Не одна, мабуть, сьогодні мила
цілу ніч не склонить голови...

Не одна над море вийде мати,
материнську долю кленучи,
молодого сина виглядати,
з темної безодні уночі!

А в безодні тільки піна біла,
вище й вище кожен вал новий...
...Ой, гудуть, дзвенять старі вітрила,
не вщухає вітер верховий.

М О Р Е

(Уривок)

Розхристана, нервова муть...
У небосажне б'є склепіння;
незнана у безоднях путь
і десь далека Україна...

О, море... Нескінченна даль!...
колиска бур і урагана,
землі кісток одвічний праль
та буйних мрій омана...

Р Е Й С

За хмарами пахтять багряні папіроси.
У сказі шестерень реве машини шал.
За вдарами у киль, мов бомба... інтервал...
На палубі свистять за працею матроси...

Люлі, лі-лю-лі,
Білі кораблі —
Щогли золоті,
Хлопці молоді —
Очі запальні,
Зоряні пісні,
Сині дні без меж,
Відблиски пожеж,
І нема землі
Люлі, лі-лю-лі.

Люлі, лі-лю-лі,
Хмари чорні, злі
Сині блискавки,
Накази різкі,
Моря лють сліпа,
Дика боротьба
Перемога хвиль.
І холодний біль.
І нема землі.
Люлі, лі-лю-лі,

Дивні твої колискові пісні.
Хто ж так співа над колискою,
Наче смієшся, а сльози рясні
Линуть і линуть прозорою низкою...

З вітром гуляє скрипучий пісок,
Стали тумани мурами...

Спить у колысці твій білий синок,
Солодко спить перед бурями...

Люлі, лі-лю-лі,
Вмерли кораблі,
Дна пісок м'який,
Спати тут віки.
Трав підводних сон,
Голубий полон,
Вії золоті.
Чи й ти, молодий,
Дочекавсь землі?
Люлі, лі-лю-лі,

Море у сні, мов дитина, тепер,
Добреє сонце над обрієм...
Навіть здається у морі смерть
доброю-доброю...

1927.

Н. ЩЕРБИНА

ЧАКЛУН

(Баллада про Чорний Ліс)*

Мотузкою скручені руки,
Роззявлена чорна петля...
Зозулині ревні кукуки
Затято лунають здаля.

Тут лоз мотузіння сплелось
З верхами гетьманів-дубів,
Там хмілик вербі у волосся
Пахучі віночки заплів.

Дубові розпластані віти
Барвінкам дарують чолом,
А глід, резедою обвитий,
Шепоче з веселим струмком.

Пташки виславляють у трелях
Волошками прибраний день,
І котяться в пелену Леля
Іскристі дзвіночки пісень...

“Дозвольте ж останнее слово,
Хоч вам у боях і допік...
Вмирають борді випадково, —
Не вмере Україна повік!

Вітчизна в огні не згоряє
І в морі не тоне вона;
В садах гомінкі водограї,
В душі її вічна весна.

Здолаємо ворога всюди!
Жива наша слава, жива!”
Юнак у постоїше люте
Шпурляє гарячі слова.

Враз вибух команди: “Здіймайте!...
Таких ми вже бачили пав!...”
За горами гугіт гармати
Вихрясто долиною вправ.

Юнак не здригнувся. Востанне
Громами в обличчя катам!
Під небом хула його тане
Й гучніше гримоче звідтам:

“Я бачу отруєні душі
У ваших змертвятих тілах,
Рамена і руки недужі,
В зіницях заціпленний жах.

Бо ваша мета: плюндрування,
Неволя, грабунок, тюрма!...”
...Повіяла прохолода рання,
Защемрала тиша німа...

“Умри ж ти!” — заплутались крик
У космах ліщини і трав.
Він, глушачи визвірин дикий,
В розбурханий натовп метав:

“Я встав за народ і за волю!
Ви ж вмерли безславно в ганьбі!
Жадоби гієни не вволю,
Не дам свого серця тобі.

Одвіку зажерливі зайти
Жорстокі, як звірі, ідуть
До Чорного Лісу вмирати —
Трухлявють деревом тут.

Нема талану їм і нині,
В боях не здобудуть вінця!
Об серце ясне України
Хмурні розбивають серця.”

Зненацька згорні блискавиця
Бучним огнепадом на Ліс!
Мечами покари іскриться
Хо́да Перунових коліс.

Він їде в сьайній колісниці
Легкими помостами хмар;
Вогненний тризуб у правниці,
На мантиї Волосожар.

З кінців мигучого тризуба
Він кида жмути блискавок
І орди напасників губить,
Гуркочучи гнівом щокрок.

Лягла на дуб'я і на верби
Смола непроглядної тьми,
Регоче упир сухоребрый,
Вищать огнеокі відьми.

Знялася, гогочучи хвища,
Тужливо завили вовки...
Буй-вітер між хашами свище,
Мертвотні стоять вояки.

І кожен понівечив зброю,
Закляк з перебитим мечем,
В обличчі із гнітом-журбою,
Із мороком дупел-очей.

До Лісу ж пливуть сараною
Нові їх когорти й нові,
Пливуть і вмирають без бою
У буряній тьмі лісовій.

Солдати стають дерев'яні,
Трухляві, погорблені пні.
А Лицар в козацькій жупані
Над Лісом з'являвся на коні.

Він ганив чужинців: "Намарне
Шукати в розбої звитяг!"
І небо осяював хмарне,
Підносячи соняшний стяг.

Коли ж над землею хмурною
Дитя в авреолі зійшло, —
Пісні покотились горою
Над степом і вільним селом.

Ні гвалту, ні січі, ні стрілу.
Усе пролетіло, як сон.
Вже тишу не рвуть заміліу
Гармати ворожих колон.

Привітно киває пшениця
Дитяті в сьайному вінку,
Від радости-щастя ясниться
І пісню вітає дзвінку.

То жайворон дзвінкоголосий
На срібній сопілці заграв,
І сипле, і сипле на роси
Лункі передзвони октав.

Щороку в той час, опівночі,
Статуї голосять ридма.
У відповідь клацання вовчі,
Мідянок і полозів тьма.

Борвій. Гілки — до землі всі.
Громи — перекотами лун...
Насвистує в Чорному Лісі
Причаєний, дивний Чаклун.

*) ПРИМІТКА АВТОРА. Друга світова війна була великим нещастям для України. Два, однаково ворожі до неї табори, не один раз перейшли простори України, нещадно нищачи український народ і розоряючи його села та міста. Трагічні події тих років знайшли своє відображення в усній творчості українського народу. За основу своєї балади "Чаклун" автор цих рядків узяв легенду про Чорний Ліс, записану ним із уст у Києві 1943 року. В цьому переказі висловлено прагнення до покари чужинців-напасників. Сила опору ворогам і сама покара криються в непоборному дусі українського вільнолюбного народу. "Чаклун" взято зі збірки поезій "О, Земле!"

Олекса Веретенченко

ІЗ КНИГИ "ЗАМОРСЬКІ ВИНА"

Гармати, атомні гармати,
Уже віщують людству край.
О земле-мати, земле-мати,
Не загибай! Не загибай!

Хіба ж не стане оборонця
Серед небесних атлантід?
Крутись, крутись довкола сонця,
Крутись від заходу на схід!

Ніде бо серце не догляне
Такої дивної яви —
Твої моря і океани,
Твої тропічні острови...

Там десь — осяяні узлісся,
І сміх жінок, і шум айлант...
Не загибай! Перетворися
Вся в золото, вся в діамант!

Микола Щербак

ПЕРЕД ГРОЗОЮ

Хтось тамує свій подих, і птиці
Поховалися в сонні сади.
Хтось край неба стрімкі блискавиці
Посила, мов на сполох: — Иди!..

І я йду — все покину, покину! —
Десь тут шлях, а чи стежка була!..
Хтось у гніві загашує днину,
І хтось світить лямпату, і мла,

Мов здригає — світа й сутеніє —
З гір надходить співуча гроза!
Чуєш грім — о, надіє, надіє! —
Бачиш — гнеться на вітрі лоза!..

Що це — Боже! — чи крик, чи зітхання!..
Швидше, швидше! Я прагну, я рвусь!..
Відчуває душа коливання,
Ніби землю штовхнув землетрус!..

ЗАПОРОЖЕЦЬ

Міський комісар Дніпропетровська герр Кіршт, сидючи у м'якому кріслі кабінету, розтавав у ранковій мрії, тонучи в шовковому військовочасному спокої, далекому від фронту. Немов підземні глухі гули відзивалися гармати, притишені, зніжені далечинню. Сонячний промінь, заколиханий тишею, вільно грався у кутку кабінету, мов безжурний синок-одинак. Кіршт глянув туди і згадав про листа, вибраного споміж десятків тисяч листів, щоб довідатись, що пишуть українці до своїх рідних, які працюють у Німеччині.

Нервово розірвав конверта й нетерпляче впився в рядки листа, неначе в таємницю життя.

“...Прийшло залізне вимуштроване військо. Під його шоломами прищурилась тінь минулого чи таємничого майбутнього — не знаю. Воно таке дурне у своїх діях. Шибеницями й розстрілами хоче зробити з нас рабів. Але... За кожною вішалкою устає примара й тягне їх у прірву.

Сміються німці з нас, що ми сонцепривітні, добродушні, зрозумілі. А я скажу, що сонце таємниче своєю ясністю й перемогою. Майбутність — то Ми. А ці дисципліновані люди, мов суворі ляльки на нитці, упадуть у прірву. Згадай “Шлезьких ткачів” Гайне.

Твоя сестра Уляна”.

Хто вона, що так легко зважає крицевого велета на вазі історії? Невже це правда — невже так буде?..

Кіршт відірвався від мрійливої коліски, неначе злий м'ячик від удару спритного грача. Вскочив у авто і помчав до Уляни.

Доїхав до середини мосту, що ліктем згинався через Дніпро, і острах узяв його: “А що як міст замінували партизани і він в цю мить вилетить у повітря?”

І зараз вирішив заперечити собі: — О, ні! Цього не повинно бути.

Пригадав “Пісню молодих”, співану повстанцями в Україні в часи першої світової війни.

“Нам приносять сонце голуби,
Забирають в крила срібну мрію.
Хто не знає пісні боротьби,
Снить про Беатріче і Марію.

Юна зірка світить вечори
І багрець в Дніпро вмочає поли.
Як не вмієш сяяти, — то згори,
Бо не будеш згаданий ніколи.

Прагнення в нас — після всіх бажань,
Неспокійна мрія — то сестричка.
Як не взнав, мандрівче, хоч поглянь
На країну Сонця і Потічка...

Дума-мрія заманила Кіршта в свої шати, як голубе озеро купальника. У першу світову війну цей край був соняшним вирієм, у який злі-

талися всі: англійці, французи, чехи, мадяри, німці, поляки, росіяни. Одні пили кров, другі видовбували очі, інші гарцювали на конях по соняшних просторах. Грالیся у війну, в дипломатію; у жмурки, а потім палили хороми. Плюндрували край, нищили людність, гвалтували жінок, повернувшись із невеликими втратами додому. А сьогодні цей край став іншим. Соняшний вирій тривожний, а не ідилічний. Серед дня кожен потяг може полетіти в повітря. Вночі чекай, що твій загіг винищать. Повстанці, як невидимі вершники, з'являються раптом і відходять непомітно. Бульбівці, мельниківці, бандерівці. Які вони? Може і в цьому натовпі, що раз-у-раз спиняє авто, є вони та-кож?

Снуючи павутиння думок, доїхав до Уляниного дому. Виплигнув з авта, трах дверцятами, сердячись не знаючи на кого:

— Цей дивний чарівний і спокусливий край! Як усміхнений привітний шинкар: зайдеш до нього, напоїть тебе сонцем, а потім зробить своєю жертвою, — подумав.

Постукав. Неохоче відчинилися двері і вродлива жінка спитала поглядом: “Що ви тут забули?”

— Відчиняй, стара, прийшов у гості! — кричав Кіршт.

— Сьогодні не свято, — відповідала спокійно жінка.

Але він не слухав:

— Де твоя дочка Уляна, що має голову завбільшки з Дніпропетровськ?

— Моя Уляна має звичайну голову.

— Де вона? — різко допитувався Кіршт.

— Немає вдома.

Кіршт стояв у коридорі. Дивився вгору, немов рахував у небі зорі. Почув стук на горищі і подався туди, вийнявши пістоля з кобури. Тільки ступив однією ногою на горище, як із легкістю баядерки, із сміливістю героїні, Уляна заступила йому шлях. Глянув у її гарні чорні очі, що знищували його ворожою спокійною холодністю.

Дивилися дне одному в вічі, аж поки Кіршт був переможений. Опустив пістоля. Не знав з чого почати.

— Чого вам тут треба? — спитала Уляна, винісни присуд.

— Ви знаєте, хто я? — замість відповіді запитав Кіршт.

— Ви — володар, але не господар.

Кіршт замислився. Витяг листа з кишені. Уляна зрозуміла в чому річ, але не зм'якшила ненависти й волі спротиву до ворога. Кіршт із листом, документом обвинувачення, стояв як винуватий хлопчик. Він не сподівався такої відповіді від дічини, що її життя було в його руках. Це сподобалося йому. В його душі завсрушилося те, що зів'яло чи заснуло, ожило

те, що вмерло. Його захвилювали образи середньовічних лицарів, що повстали. В його уяві подув свіжий вітер з гір, сонце засурмило пісню разом з фанфарою. Кіршт уявив Уляну героїнею замку, що давно спить забутий, обвітрений, обчорнений часом і дощами. Тільки уночі входять у нього тіні померлих героїв. У замку, у світлиці лицарів і зброї, приходить Уляна, і приносить туди сонце і пісню. І здається — грає золота фанфара.

Кіршт побачив полотнище у другому кінці горища, біля нього сидів чоловік.

— Вибачте, то, напевно, маляр?

— Так.

— Дозвольте подивитися на картину?

— Як людині — дозволяю, як володареві — ні.

— Як ви хочете.

— Тоді, будь ласка, — засяла переможною усмішкою Уляна.

То був Улянин портрет на повний зріст. Побачив і здивувався: такою, якою щойно побачив він Уляну, те, що відчув він, — схоплено і давно кинено на полотно.

— Давно почали малювати?

— Місяць тому.

Кіршт просив маляра намалювати йому за порожця. За це обіцяв: маляр і Уляна не пойдуть до Німеччини на роботу, простить Улянину провину перед Німеччиною, не донесе про це до гестапо. Віддав Уляні її листа, сказавши, що хотів би бути їхнім близьким знайомим. Запрошував їх на відвідини до себе і обіцяв частіше заїздити до них — до Уляни й маляра.

**

Над містом нахилився вечір.

Тільки від'їхав Кіршт, як вулицею повз Улянин дім проїхало авто з сорока есесівцями — один живий, тридцять дев'ять убиті. То українські партизани помстилися за масові шибениці й мордування населення по містах і селах України.

Кіршт намагався їхати тими вулицями міста, де не було шибениць. Коли натрапив на повішених, у нього підіймався чуб на голові, а холодний страх прошивав усе тіло. Повішені, коли під'їжджав до них, починали гойдатися, щось шепотіли і простягали до нього незграбні сині руки, щоб втопити їх у його тіло, у саме серце. За ними чорна безодня-прірва, над якою сидить брунатнодзюбий ворон і чекає на жертву. У Кірштову душу то щось напливає, товпиться і шматує її, то раптом втікає, роблячи з неї порожняву, в якій блукають тільки страх і ненависть.

Приїхав додому і, боячись навіть себе, ліг спати. Коли все затихло, почув як хтось ішов до нього із далекої темряви, шаркаючи чобітьми. Кіршт зіп'явся на ліктях, насторожився, розкривши великі страшні очі, намагаючись побачити Непроханого. Але Непроханий подібний був до мороку: його не було видно, хоч по кроках було чути, що він зовсім близько. Заблищали очі і прокололи Кіршта. Йому

здалося, що то були хижі очі, такі холодно-певні, що промовляли: — Ти мій! — Хотів крикнути, але вигук потонув у грудях. Біля нього стояв Гітлер і кричав, немов перед столійоновим натовпом, не звертаючи ні на що уваги:

“Мені допоможе Провидіння!” — Кричав, кричав, аж поки охрип. Тоді звернувся до Кіршта:

— Ти, негіднику напівнімецький! Ти ж знаєш, що я похід зробив, щоб перетворити цих історичних рабів в нікчемність, а німецький нарід у героя, що топче цих плазунів, що літає соколом попід хмарами і плює на всіх і все, що вовком ходить по землі й роздирає все живцем. А ти прийшов у країну Мрій і Сонця і почав гойдатися у її колісці, замість того, щоб нищити її. Хіба ти не знаєш, що собака любить і лиже чоботи господаря, який б'є її безсердечно? Антей нещасний! — Сказавши це, приступив, щоб здавити за горло Кіршта. Кіршт закричав, немов у провалля летючи. Піднявся, засвітив світло. Нікого. Його погляд притягнула осяйна далечінь.

Величню, з певністю ньюоркської Свободи, з сонцем України і тремтливою мрією далеких берегів ішла, урочисто, як на свято, дівчина. Щокожний крок і помах кожної руки — то й жмут соняшних сліпучих квітів. Співала тихої пісні, немов Богиня Сонця, що вступала в храм. Пісня була таємнича, бо слів не розумів Кіршт, — чув тільки мельодію, що чарувала серце й затуманювала голову.

“То пісня майбутнього”, — подумав він. Дивився на дівчину і наповнювався добрістю ущерть. Привіт, усмішка й краса неба — були написом її обличчя. Доброти її душі, здається, вистачило б на цілий світ.

— Я з золотоверхого Києва, — сказала вона, наблизившись до нього, поклавши свою руку на його голову. Кіршт став навколішки.

— Моє ім'я Ольга. Хотіла б слова Правди й Всерозуміння сказати тобі. Вони завжди будуть свіжі. — Кіршт шепотів молитву. — Ти був в Україні двадцять років тому. Тобі цей край подарував струни сонця, привіт і добрість. Цей нарід і тепер такий, як був — невільник доброти і соняшної величі. Але не забувай, що платити йому злом — нечесно. Борг платною красний. У тебе був муж Мороку і Зла. По крові він ближчий тобі, ніж цей край, але душею і нерозумом — чужий. Він упаде в провалля, мов злий кінь, що захворів на менінгіт.

То ж пам'ятай, що мусиш не ненавидіти цей край, а вчитися у нього, як стати справжньою людиною. Бо ніхто не заслуговує на таку любов, як він.

Хотів Кіршт цілувати голубе її вбрання — та вона розтала в передранковій далечі. Почув: — хтось за дверима гукав:

— Герр Кіршт, герр Кіршт!

**

Дніпро на своїх хвилях несе згадку про давнину і пісню молодих, плач чайки і замилювання

мандрівника сонцем. Степ вслухається, підставляє бронзові, опалені сонцем, груди, щоб поцілував Дніпро їх, щоб зменшив спрагу і вдихнув велич віків. Що довше вслухається степ у мову Дніпра, то виразніший доноситься до нього стук копита.

А вночі, коли затихне все заворожене, степ бачить: із Дніпрових хвиль випливає велетень-кінь. Б'є правим копитом об брилу порогу, хропе, пускає піну і, невдоволений, насторожено чогось шукає. Вершник байдужий, задивлений вперед, мовчазний, тільки стримує коня за повід.

Маляр малює над Дніпром картину "Запорожець". І днює й ночує там, де таємничий кінь б'є копитом. Уночі, коли над берегами Дніпра скрикну розпачливо чайка, маляр виходить з намета і бачить — по той бік Дніпра гойдається повішений, за ним прірва, за нею стоїть велетень — герой, зітканий з тіні, з опущеним до ніг мечем. Суворим поглядом чекає на когось. Ліворуч, недалеко від повішеного, стоїть у степу мовчазна постать у мантії Богині. Здається, що вона зажурена, хоч її обличчя й закрите правою рукою і постать не дуже виразна за сіризою віддалі. Кричить сич, а з лісу підлітає чорний крук.

Маляр довго стоїть і до образу запорожця додає українську насмішку. А зі сходу доноситься гуркіт гармат, щодень, щоніч ближчий, голосніший. Раніш той гуркіт нагадував тиху журливу згадку про давнє минуле України, тепер — стає громовою погрозою, а далекі заграви нагадують її майбутнє свято, на якому скаже вона своє слово правди.

Що дужчими стають гарматні постріли, то більшає яма у Кірштовій душі. Хтось незримий наповняє її страхом — що далі, більше, сильніше. Кірштові страшно не тільки гарматних громів, що, може, несуть поразку фюрерові, але й неймовірно страшно йому тих двох Кірштів, двох своїх я, які приходять уночі до нього — однаковісінкі немов близнята — і б'ються один з одним. Один із них прихильник Гітлера, другий України. Один стоїть у мороці, другий — осяяний сонцем. Вони б'ються не на життя, а на смерть. Хто з них переможе — йому невідомо. Знає лише добре те, що з тим переможеним буде переможений і він, справжній Кіршт. Цього йому страшно. А він хоче, щоб вони обидва жили в згоді.

Через місяць "Запорожець" був закінчений. Кіршт із своїм заступником і секретаркою їхав автом до маляра, щоб урочисто забрати "Запорожця" з-над Дніпра.

Маляр сидів над Дніпром і дивився на той бік у степ, де далечинь у синьому вінку заломлювала тонкі руки з горя. Про що думає маляр? Може про події, що трусили старий, сивобородий світ, чи про долю України? А може виношував новий образ?.. Кіршт не насмілювався порушити його святково-величньої задуми. Боявся. Бо вся довколишність покійно мовчала, зціпивши уста, чекаючи, аж поки її володар-маляр поворухнеться. Щebetали ластівки,

перебираючи намисто часу, і чутно було уда- рити копита на Дніпрі.

Кіршт нетерпляче вскочив у середину намету. На його обличчі був напис грабіжника, що прийшов по нагробовану здобич. Чорний павук спустився йому до ніг. Кіршт спинився немов паралізований. Його гукав до себе всміхнений на полотні Запорожець, та Кіршт задумався, опустивши важку неслухняну голову. Чи думав він над долею своєю, а чи чекав нещастя? Подивився пильно в очі заступникові, що чекав Кірштові відповіді, дивлячись пильно ввічі, немов капітанові корабля. Він прочитав у Кіршта безпорадність і опустив очі, засоромившись людської безпорадності. Та сонце й усміх Запорожця кликали Кіршта, хоч які тенета нещастя снував павук. Кіршт порвав їх. Підбіг до Запорожця й кричав, як дитина над знахідкою:

— Скоріш усі сюди, скоріш! — Маляр, Кірштів заступник і секретарка підбігли до нього і, замість того, щоб слухати його, дивилися на Запорожця. Тільки у маляра був на обличчі напис сумного й нетерплячого чекання.

Свято сонця! Дніпро широкий і спокійний. Спокійна ідилія, — ні свята ідилія. Свята своєю побожністю перед сонцем. Така лагідна, мов мрійниця зі схрещеними на грудях руками. Чайка перелітає через ріку, виливаючи зі свого серця тугу. На цьому березі Дніпра вишневе цвітіння. Лагідна, аж холодна біль, немов небесні величі шати Бога. Лиш пурпуровий відтінок вишневого цвітіння нагадує передвечір'я в церкві. На середині Дніпра плавають білі лебеді, прядучи думу вічності, а на другім боці горять рожі, гарячі троянди і цвіте квасоля-королівець, як ясна кров. Із степу доноситься небесна симфонія жайворонка, що співає смутком предків і обірване неземне кохання.

Уявіть собі, що ви забрели в берегову воду Дніпра. Вода розбудила вас від сну, лінивства й буденної байдужості і ви все побачили і все почули.

Так відчували себе глядачі, дивлячися на Запорожця. Яке перше вражіння зробив Запорожець на глядачів? — Ідилічний усміх. Знаєте, коли сонце заколихане в колісці синяви, ніжно торкається своїми вустами до дніпрових хвиль. Усміх мов обміяні береги майбутнього Дніпра. В ідилії запорожцевого обличчя — смуток. То квіт минушини, що квітне помстою за сьогоднішню несправедливість до України. А яка добрість обличчя! Мов лілея біла, що росте на озері. Те озеро — смуток. Хотілося б потонути в тому озері, забравши з собою квіт лілеї.

Кіршт потону в соняшному святі Запорожця. І що довше й уважніше приглядався він до нього, то новіші й різнобарвніші образи посилала йому та постать, підкоряючи його, роблячи з нього невірника, раба.

Ось він дивиться між вії Запорожцеві — маленьке сонце бачить, гляне поверх вії — злітає гордий орел в небо, — спокійно, поважно,

від його крил віє урочистістю, владністю і міццю.

Яка лицарскість пози! — Запорожець поглядає на той берег Дніпра і — гукає до своїх побратимів, справжніх запорожців:

— Ходіть сюди хутчій, хлоп'ята! — Кіршт глянув туди, але запорожців там не було. І в той час відчув маленький, ледве помітний неспокій, що кольнув його у серце — йому здавалося, що Запорожець сміявся з нього. Глянув на нього й помітив, що він справді сміявся, а тепер сховав свій сміх між віями — неначе то й не він робив. Кіршт глянув на той бік і, замість запорожців, побачив, ледве помітну в синій далечі Долю. У сивій мантиї. Правою рукою затулила очі. Схилила голову від думи. В опущеній лівій руці тримала за тятиву лук. Заржав кінь. Вітерець злегка ворухив його гриву. А він іржав: кликав вершника, б'ючи копитами землю.

— Ігі-го-го! — донеслося до Кіршта вздовж Дніпра. Кіршт хотів уже спуститися у край Мрії, як відчув прострілюючий, насмішкуватий погляд Запорожця. І хоч відчував, що втрачає владу над собою через той таємничий постріл-сміх, а нічого не міг зробити. Глянув на образ, що не тільки заховав насмішку-постріл між віями, але й відвернувся від нього. Кіршт бачив у профіль його повернене обличчя. Це дратувало його.

— Мої панове! — звернувся він до присутніх, глянувши спочатку на маляра, потім на Галину. — Мені здається, що... Але це дивне...

— Говоріть! — наказали всі разом.

— А може я божеволію, — шепотів Кіршт сам собі.

— Говоріть! — крикнули всі вдруге. — Будь ласка.

— Чи насміхається із вас Запорожець? — випалив швидко Кіршт, немов учень, що запитував щось соромливе.

Замість відповіді, маляр і Галина обдали його громовим сміхом.

— Я бачу, що з мене він насміхається — сказав винувато Кіршт. Але ніхто його не почув. Замість відповіді Кіршт чув прихання Галини і голосний переможний сміх маляра.

Не розуміючи себе і насмішників — маляра й Галину — глянув на Запорожця і переконався, що він безсумнівно, одверто і нахабно, насміхався з нього. І не тільки бачив, а навіть чув той сміх. Зняв картуза й торкнувся до голови. А тим часом Запорожець не насміхався уже, а реготав. У реготі вчувався помах крил. Глянув угору — орел кружляв високо-високо, спускаючись все нижче в напрямку до них. А Запорожець насміхався й реготав, немов гарячим окропом обливав. Кіршт прислухався і вчув у реготі удари копита, що доносилися з Дніпра. Глянув — нікого. Лиш чути стукіт копита ще сильніший і виразніший. Та йому ставало боязко — не міг довго дивитися на Запорожця, бо, здавалося, що він прострелить насмішкою і реготом. Глянув. І що побачив? Кашкет упав від того з голови, чуб став диба. А Запорожець, Кіршт бачив те, ворухив ву-

сом і моргав бровами. Ворухне вусом — з-під вуса виплигне грак і летить на ріллю, сідає там, ходить, кричить, збираючи поживу, подібний до ченця — таємничий і дивний. Моргне бровою — грак кульгне, припаде животом до землі, встромить дзьоба в ріллю, мов полоз у сніг. Щомить граків більшає, крик їх сильнішає і кульгання стає смішнішим. Неначе п'яні ченці, у яких до ніг прив'язані мотузки. Всі мотузки, прив'язані до ніг, закінчуються одним, за який хтось смикає — і вони падають. Кіршт сміється, заливається із видовища, а Запорожець сміється з Кіршта, маляр і Галина вже потомилися від реготу, їхні обличчя залиті сльозами. Аплодують, кричучи Кірштові:

— Bravo, bravo! Біс, біс!

Заступник Кіршта знищений нерозумінням.

Із комісаріату мчить авто, як сердитий шершень, що бачить тільки мету, не зважаючи на оточення. Ще не спинилося воно, а дверцята вже відчинились і людина тримається за ручку, щоб випасти звідти, як тільки воно спиниться. Авто зупинилося біля намету й людина закричала:

— Герр Кіршт, герр Кіршт! — і, не дочекавшись, поки Кіршт підбіжить до неї, підбігла сама до Кіршта.

— Що трапилося? — пожирив очима Кіршт оповісника. Оповісник, замість того, щоб говорити-оповідати Кірштові, показував рукою на тй бік Дніпра, наче німий. Але Кіршт зрозумів, що треба вслухатися. Вслухались обидва. Почули гуркіт гармат. Оповісник тремтів. Потім почав говорити, поспішаючи до свого авта:

— Негайно евакуюватися! Такий наказ. Бо може, все прийдеться залишити й тікати в одних штанях, плигаючи по заячому. Бо фюрер хоч і кричить-лякає ворогів, аж надривається, та до Берліну далеко, вони не почують його погроз. І ще одно: хто кричить, того перемагають. — Сказав станні слова собі під ніс, ускочив до авта і зник.

Кіршт тремтів, бігаючи від авта до портрета, ніби зачарований. І відчував: дивне сталося: серце наповнюється теплом приязні до Запорожця. Що за таємниця? — Може Запорожець перемагав, а може... хто насміється, в тому вбачають друга?

Галина й маляр, здержливо посміхалися, дивилися на Кіршта, мов на дитину, яку зловили на злочині: "Поглянь, дивацький Кірште, на свого друга-улюбленця Запорожця! Яке становище займає він у війні?" Кіршт мимрив невдоволення на оповісника, що втік, не почекавши, кляв далекого Гітлера, називаючи псячою головою, якій щось нашептала відьма, заводив авто, що не заводилось і дивився на Запорожця.

А Запорожець, замість насмішки, почав нахабно прихати зо сміху, дихаючи так сильно, мов череватий сміхун, що повітря валило Кіршта з ніг. Глянув з-за Дніпра на Долю — вона цілилася з лука просто йому в лоб. Присів. Що

далі, то більше метушився і втрачав уміння і можливість утечі. Глянув на білого коня, що іржав оподалик над Дніпром. — На коні сидів уже вершник у шоломі, з панцером і списом і мчав до нього. Орел з-під хмар спадав — теж на нього. Із дніпрових хвиль виходив зеленогривий кінь і прихав водою на Кіршта. На коні сидів вершник, мовчазний, у всьому чорному, — страшний лицар давнини. У Кіршта хололо серце.

Запорожець здригнув вусом — і незчисленна лава гравів, розпачливо кричучи, линула на Кіршта. Страшні чорні птахи помсти. З неба суворий Ілля на небесній колісниці рокотав на нього. Земля і Небо були в змові проти Кіршта. В кого ж просити порятунку і як здійсмати руки? Все ворог.

Та насмішливий Запорожець із холодним подихом, немов північний вітер, був найбільшим, найлютішим ворогом. Куди зникла його ідилічна лагідність і привіт. Сів Кіршт в авто і жажнувся: земля стогнала і повітря рокотало — і все чорною пеленою спадало на його голову, женучись за ним. Перед втечею вийняв пістоля і вистрілив у Запорожця, але не поціли в серце.

Державний комісар довідався про те, що Кіршт відмовився від картини, і, втікаючи з Дніпропетровська, просив у маляра, — щоб той продав йому “Запорожця”. Маляр згодився, поповнивши картинну галерею комісара сонячною, свіжою, мов скибка кавуна, часткою України.

**

Одгриміли останні гармати, немов тяжкі зітхання підземелля. Вітер розносив дух згариш від українських сіл і міст. Ще раз знищено Україну за її сонячну доброту. Німеччина упала навзнік. На її руїнах тимчасово впало зітхаючи втомлене зло. Жалібні дзвони розповідали про розпуку, звертаючися до когось великого.

Маляр покинув Україну, понісши в серці на чужину розпач і біль. Покинув батьківщину, нещасливе щастя, щоб знайти те, до чого вічно прагнув його нарід, його предки й він — волю!

Щоб на багнеті або в усмішці принести її землякам.

Потрапив до сонцегорої вогненною Баварії. Там малював безупинно, бо мистецтво було найбільшим його другом, хоч він і мав дружину, наче степову мрію. Малював у горах, сумуючи із ними глибоко, вічною мовчазною журбою, бо чужинці не хотіли з ним журитися.

Що далі, то більше запановував у його душі неспокій, що чогось бажав, кудись кликав, щось нагадував, але маляр не міг його розгадати. Дружина часто схилялася до нього й питала тихо смутком і теплотою серця:

— Що з тобою?

Він мовчав, як уміє мовчати той, хто може багато сказати. Часто залишав саму дружину вдома, від'їздив у гордовиті Альпи, де тумани снували вічну думу. І тепер від'їхав туди, щоб намалювати картину про УПА.

Вечорами відвідувала його горда туга, як верховина Альп. А в серці палав вогонь непереможної батьківщини. Одного вечора пішов він до пивної, що повисла на краю гори, як ластівчине гніздо. Закурив люльку і попросив пива. Кельнерка подала, привітно усміхнувшись. Відповів їй тим же, зборовши біль душі. Принесла йому газети, журнали й питала: чи не хотів би почитати? Був дуже вдячний за увагу і охоче почав переглядати мистецький журнал. Серед багатьох малюнків і статей знайшов статтю про галерею колишнього державного комісара, в якій велику увагу звернуто на картину “Запорожець”. Це й була відповідь на незрозуміле тривожне запитання його серця. Відчув, що це був його неповторний твір: дитина-ідея, страждання, краса й горіння. У статті говорилося про надзвичайну мистецьку вартість, що стоїть на грані неповторності.

Другого дня маляр мчав з гір швидким поїздом до міста, у якому мешкав. Виявилося, що в тому місті мешкали “державний” та “обласний” комісари.

Приїхавши додому, не йшов, а летів до “державного комісара”.

Вступив у двір, біля дверей дому зустрівся з Кірштом, що поспішав до галереї.

1947, Аугсбург.

РІЗДВЯНІ ОГОЛОШЕННЯ

Приймаємо різдвяні оголошення-привітання по спеціально зниженій ціні від приватних осіб і фірм.

Наші ціни:

від приватних осіб:

\$1.50 за цаль друку в одній шпальті

від установ і фірм:

\$2.00 за цаль друку в одній шпальті

Тексти різдвяних оголошень просимо подавати не пізніш 26 грудня ц. р.

Адміністрація

НАПРАВА

радіоприймачів та всяких інших домашніх електричних приладів, виконує скоро і за уміркованими цінами ↵

ST. CLAIR RADIO CRAFT

227 St. Clair Ave. W.

Телефон: MI 3787

Й. ГАВРАЧИНСЬКИЙ — управитель

Уривки з щоденника

(Продовження)

Дивно тільки, що створюється зайве смикання, безладність, які зовсім не властиві німцям. Очевидно це тому, що міняються часто начальники.

В хаті: напівголод, хліба їмо по маленькому шматочку, бо його вже на базарі зовсім нема, — нема й муки. Базари геть порожні, розігнані. Дозволена лише часткова торгівля у середу й суботу — по суті мізерна через великі обмеження. Під Києвом скрізь густо стоять поліцейні пікети й нікого не пропускають із харчами, конфіскують, заарештовують. Чи не тому воно, що Київ український центр?

13. IX. 1942 р.

Неділя. Сонце. Прохолода.

Рівно рік тому в цей час (9 год. ранку) їхав я із Сум на Охтирку. Втеча до Києва не вдалась. Вертав страшенно здосадуваний і хворий. Зі мною були в машині А., Б., Б.¹) Гіро цю втечу слід було б окремо написати нарис чи навіть оповідання. Як би ж не забути цікавих дрібниць!

14. IX. 1942 р.

Звечора, об годині 11 знову червоний бомбардувальник. Гухкали бомби. Греміли постріли. Гуркотів мотор у дворі, — на башті нашого "Роліту" тепер прожектори. Але швидко скінчилися, і я та й усі ми спали спокійно.

Лист від Л. В. — вітає, що врятувався я від большевиків, каже, що Т... дуже за мене непокоїлись. А що в останньому листі до Рути я згадав і про нього, то й він ось пише. Значить, Рута листа одержала. Чому ж не відповідає досі? Нічого не розумію! Каже, ждуть мене у Львові. А як до Львова добутися? Це — проблема.

Лист від Ніни — сухо, офіційно, просьба надіслати адресу, бо хоче, мовляв, дитині гроші переказати. Дурна, дурна...

П. знову добув мені масла і яєць, — спасибі йому. Дуже він мене підтримує.

Пишу мемуарний нарис до музею. Текст до "Києва" давно готовий, але ніхто за ним не впоминається: д-р Ульнер, полетівши до Берліну, застряг там, а тепер виявляється, що його взято там до армії. З ким же розв'язувати мені справу? І чи заплатять тепер? Отакі "заробітки"... Погано, геть погано.

15. IX. 1942 р.

Вчора почав клопотання про виїзд до Львова. Підстава: офіційний виклик з Генерал-губернаторства, який прислала Рута. В штадкомісаріяті поставились уважно й прихильно,

скерували із своїм листом-запитанням до СД. Сьогодні був зранку в СД — тут справа ускладнилась. Сказали, що їм треба в'яснити всі обставини і, залишивши в себе мої документи, просили зайти через тиждень.

Лесика, дуже можливо, виряджу через днів 4-5. От коли б справді пошастило!

Сьогодні дуже холодно, хоч сонячно. Чутка в дворі, що нас виселюватимуть, бо весь цей будинок потрібний німцям.

Читаю В. Садовського "Національна політика совітів на Україні" — дуже поважно, вдумливо, добре написано. Цю книжку слід було б за першої ж нагоди видати якнайбільшим накладом. Тут, на великій Україні вона зробила б величезне діло. Прочитав брошуру В. Дорошенка "З історії української політичної думки за часів світової війни". Теж добре, цікаво, корисно. Прочитав № 1 "Вістника" за 1939 р. (Львів, редакція Б. Окниша) — так собі, слабенька публіцистика, а прози зовсім нема.

Всі ми похворіли на шлунок. Зараз багато народу так хворіє. Запевняють, що від хліба — хліб гіркий, важкий, розсипчатий, ще й пахне чимсь злеглим, наче цвіллю. Запевняють, що в ньому багато домішки проса й каштанів. Зараз чимало його лежить на полицях крамниць, і люди не беруть, дарма що їм належить і що взагалі тут завжди товпилась черга за хлібом. Чорт його зна, можна й отруїться! Та ще мені з моїм шлуком — це просто заріз. А добути десь кращого хліба — нема навіть за гроші.

19. IX. 1942 р.

Рік, як Київ здобутий німцями.

Вчора вдень зайшов до інституту довідатись про дрова. Інститут замкнено. Чому? А сьогодні виявляється: прийшло вчора німецьке начальство, запропонувало протягом 15 хвилин очистити приміщення, залишивши в ньому недоторканими всі документи. Тут тепер буде, як сказано, німецький педагогічний інститут. Що ж до українського, то нічого невідомо. В інституті якраз перший день учительської конференції, скликано 300 чол. Тепер їм ніде притулитись, нема можливості й матеріяли дати.

Секція мистецтв при відділі культури М. У. перестала існувати.

Рік тому в цей день я лежав дуже хворий у вузькій кімнатці в Харкові. Паніка серед харківських письменників — ажіотаж евакуації. До мене все надсилають, повідомляють, пропонують, щоб брати виїзні талони на поїзд і точно вказати день, коли я їду. Це були

критичні, тяжкі, незабутні хвилини. Особливо заповзявся на мене Л. Юхвид (жид, секретар партосередку). А ще й Іра Дудник розповсюдила чутку, ніби я хвалю німців, запевняю, що вони порядним людям нічого поганого не роблять і не знущаються так, як це змальовує дурна сов. пропаганда. Я справді мав необережність таке сказати в її присутності. Але хіба ж міг я припускати, що вона (та ще й родичка!) — також с... буде?

20. IX. 1942 р.

Скрута. "Роліт" виселяють. Вчора вже оголосили. Мені, правда, дозволено лишатися в своїй квартирі, але де певність, що через тиждень-два не зміниться хтось із німецьких начальників (тепер вони міняються мало не щодня) і не запропонує мені виїхати за 24 години? Треба, поки тепло, домогтися іншого приміщення, десь далі від центру, і перебратися.

Скрута з грішми щораз більша: зароблених на кінофабриці ніяк не вирву, бо там чимале безладдя і договором роботу мою не оформлено. А продаж речей не дає того, на що я розраховував — не вмію я спекулювати, але доведеться просто рушати на базар і зайнятися комерцією.

Скрута з дровами — досі не привезли, хоч два складометри давно оплачені. А тепер інститут прикрили, і вся ділова господарська його робота припинилась.

Скрута з малим, бо виїзд його на Волинь теж пов'язаний з дошкільною секцією педінституту.

Скрута із власним здоров'ям: від цих грубих і просто шкідливих харчів почався у мене каліт, якого вже тиждень не можу спинити. Геть знесли мене.

Страшна скрута, але треба, треба виборюватися і духом не занепадати.

Нарешті лист від Рути! Яка радість!

21. IX. 1942 р.

Ну, як не дивуватись? Позавчора сниться мені: добуваю я собі дві новенькі блакитні сорочки й одну українську вишивану теж блакитну. Питаю вранці маму, щоб це могло значити? Каже: буде якась приємна звістка. Не дуже я в це повірив, аж другого дня зовсім несподівано — лист від моєї дорогої Рути! Вона мені теж пише "дорогий Аркадій". Це вперше так вона звертається. Вона була у Відні, там щось студіює, але що саме — не каже. Вона дуже стурбована, що я досі не одержав документів, посланих на Харків, і береться знову клопотатись за документи. Вірить, що вдасться перетягти мене до Львова й мене накачає такою ж вірою. Але в листі є дещо непередумані речення. — Коли б це зараз не дало якраз негативних наслідків, бо саме тепер документи в СД, і через три дні мені треба піти туди одержати остаточну відповідь. От і може статися, що навесні вона добула дозвіл, а воєни сама ж його необережністю зліквідувала

(лист ішов аж два тижні!). Ну, тепер уже все одно — як доля судила, так і буде.

А снилось іще, ніби я йду над широко розлиною мутною весняною водою, з якої стирчать верхівки затоплених кораблів тощо. Це — сліди сучасних боїв, руїна війни. Я проходжу над нею недокінченим мостом, дерев'яне брусся якого дуже слизьке. Але я дуже спритно перестрибую, перебігаю — і раптом мостовиння урвалось. Я спинився. Треба злізти поверхом нижче. Зліз. Тепер треба пролізти дуже вузьким риштуванням, біля якого стоїть ворта. Зодягаю чорненьку шапочку, пригинаюся, присідаю і, на диво собі, досить легко пролажу! Мама каже, що це дуже добрий сон.

І зараз же після цього снилось, ніби я опинився на естраді з якоюсь молодою дівчиною. В залі повно глядачів, які ждуть мого виступу. Я напіводягнений, але, не зважаючи на це, починаю експромтом веселий скеч. Дівчина розуміє мене з півнатяку, підхоплює, виступ відбувається прекрасно, глядачі щиро регочуться з моїх дотепів і, коли ми кінчаємо, щедрі оплески сиплються нам в нагороду. Завіса упала. Заля спорожніла. Я з дівчиною йду купувати якісь хороші речі, бо зразу забагатів. І всі зустрічні шепчуться, озираються на мене, вітають, запобігають, всіляко виявляють пошану й радість мені, талановитому життєрадісному артистові. Мама знову каже, що це прекрасний сон — великий успіх у житті.

І цієї ж ночі снилося, ніби я їв багато дуже смачних вареників із сиром. Тут уже мама уникає пояснень, лише зідхає.

23. IX. 1942 р.

Сьогодні помер Юрій Будяк-Покос. Похорон завтра на Куренівці.

Одержав листа від Й. Гірняка й Гр. Лужницького. Простяють до Львова, ждуть нетерпляче.

Був у СД з приводу перепустки на Львів. Це вже втретє призначають мені і ніяк не можуть розв'язати справи — нема Губерта, від нього, виявляється, чимало залежить. Призначено прийти в суботу 26-го о 9-й годині ранку.

25. IX. 1942 р.

Спалахнула екзема, розкидалась по обличчю так рясно, що неможливо поголитись і на вулицю ніяково вийти — всі звертають увагу. А тут якраз багато треба ходити: клопотатися за перепустку, харчові справи, грошові, продаж речей і т. д.

Почалась найбільша скрута. Зароблених на кіностудії грошей досі ніяк не вирву — хамське ставлення! Речі (килим, пано, фотоапарат) дуже важко продати. В кишені ні копійки. Третій день сидимо на куліші, суворо розподіливши хліб. Дякувати мамі, що продала на базарі якісь ганчірки, а то був би цілковитий голод. Завтра знову понесе продавати. Віддав сьогодні П. простирадло — може, виміняє на щось на селі.

Правда, дієта, хоч і примусова, але стримала мій коліт, що напався на мене цими днями.

Виходить, справді: нема лиха без добра. Але що далі буде?

А за вікном чудесний теплий день. Дикий виноград на балконі увесь став кривавого кольору. Фіялкові, білі, рожеві айстри похитуються під вітерцем. Одчинена квартира й бокове вікно. Протяг легенький. Повітря, як кринична вода. Краса! Тільки б жити!

26. IX. 1942 р.

О 9-й ранку був в СД з приводу перепустки. Губерт каже: "Що ж, не подобається вам у Києві? Хочете до Львова? На постійно чи тимчасово?"

— На постійно. А в Києві мені якраз подобається, тут же моя сім'я, мої родичі і взагалі це моє рідне місто. Тільки роботи нема. І потім — операцію конче треба зробити, а тут це неможливо.

— Але у вас нема дозволу на проживання у Львові, тільки право на в'їзд.

— Я думаю так: раз дозволено в'їзд, то дозволено й проживання. В усякому разі на місці, коли треба буде, я це все поладнаю. Я певен.

— Ні. Тепер треба мати спеціальний дозвіл. Отже, я виясню остаточно справу в Генераль-комісаріаті. Приходьте через тиждень.

На цьому розмова скінчилась. Правда, додав ще він:

— У нас письменників і так зовсім мало, а ви ще хочете нас залишити...

Все це, звичайно, дуже мене здивувало. Перспективи на в'їзд геть захмарились.

Ах, так! Ще запитання:

— Що то за з'їзд письменників має відбутися у Львові? І коли?

Я докладно розповів про листа від Лужницького й про передачу цього листа до секції мистців.

Позавчора стало мені відомо, що до Педінституту надійшов лист з Берліну, де запитують і про мене... (Пропускаємо тут одну сторінку рукопису, де подано текст листа з Берлінської "Вінети" з переліком кількох осіб, в т. ч. і А. Любченка, з вимогою подати точні дані про них, і обіцянку клопотати про дозвіл тим особам виїхати до Берліну. Ред.)

Здається, Лесика таки пощастить 30-го від'їздити на село.

Сон сьогодні: вперше за дуже довгий час бачив Юлька. Він був високо на горі й звідти дуже мене лаяв за якусь статтю. Каже: "Це належало б Вишні Остапові зробити — той зробив би як слід!" Потім я зварився з мамою за шматок якогось сирого м'яса (до речі, одержали пайку м'яса, і воно у нас іще не використане). Потім: уночі (місячно) якась дівчина увесь час при мені, вона хоче зі мною злягтися. Аж раптом усі пішли гуляти до млина, в сад, а я залишився сам на високому голому пагорбі. Я пішов з того пагорба, дорога крем'яниста, як у Криму, але задоволений, що взутий і що ступаю крутою дорогою вільно.

НОВІ ДНІ, ГРУДЕНЬ, 1951

27. IX. 1942 р.

Сон: десь у новій будові (ще риштування) на землях харківських, вже під німцями. С. (ім'я і прізвище письменника, що тепер в Україні. Ред.) дивується на мене, а Хвильовий у чорному капелюсі з піднятим коміром пальта про щось дискутує в гурті. Я до нього наблизився, він іде, поспішає. Я за ним. Він спускається вділ тією вулицею, що від вул. Красіна. Я кричу йому: Григоровичу! — Агов! — одгукнувся він і якимось таємниче поспішає, поспішає...

Потім — іду великою битою дорогою. Праворуч провалля. Ззаду чую — теж ідуть. Чую: "— От я й кажу йому: Я — Маланюк!" Але я ще не повертаюсь, тільки думаю, що хвалько. Потім якимось стикнулись на повороті, і я тихо, виразно одрекомендувався. Він — високий, товстий, грубуватий. Взяв записку книжечку й вичитує: "А Любченкові теж тут належить..." Не скінчив, проте я знаю, що це приємне щось, ніби хотять видати мою книжку чи що...

Екзема розкипілась страшенно. Я за два дні перетворився в потвору. Сьогодні неділя, сонце, тепло. Але я не можу вийти. Жах!

28. IX. 1942 р.

Такої скрути я ще, здається, не зазнавав. Головне, що не сам, а двоє голодних ротів. В хаті з'їдено все до кришнички. Грошей ні копійочки. І позичити ніде — вже позичено, де можна було. Вийти не можу, щоб загнати щось, бо обличчя все розпухло (ледве бачу) і все вкрите екзематозною корою. У такого й не куплять нічого. Мама вміє лише дріб'язок продати, на більше щось у неї розмаху й досвіду не вистачає. Третій день уже без хліба. А сьогодні вранці П. забіг: він у суботу під Козятином купив трохи масла й яєць, а поліція перейняла і все забрала. Ухнуло моїх останніх 200 карб. (позичених)! Ж. дала трохи квасолі, але її треба зварити Лесикові на дорогу — позавтра іде.

Все збіглося якнайгірше — аж дивно! Неприємність за неприємністю. Справді: де тонко, там і рветься.

12.20 дня. Допіру прибїгла... дружина П., схвильовна, що так трапилось із моєю поїздкою. Принесла Лесикові кілька грушок і маленький пакуночок просила передати мамі. Розгорнув, а там сало! От пощастило!

12.30. Мама прийшла, на городі у Ж. картоплі накопала. Еге, та сьогодні ми будемо їсти! І як воно все збігається, як дивно в житті буває. Дрібниці це, але дуже показові. Отак — дрібниця та груша, що допіру я з'їв, а проте вже лекше стало, бо від учора від 12 дня ще нічого в роті не мав.

29. IX. 1942 р.

Сон! Дуже яскравий. Весна, село, дорога в болоті, сонце, тепло. Я подав руку Руті, і нам треба перейти через болото, через дорогу — напиться води он у тій хаті, бо вода там якась

живуча, прохолодна, а нас мучить спрага. Перейшли протоптаними купинками, не заморившись. За нами рушила і до хати увійшла якась молода і жвава компанія — воду пити. На зустріч нам привітно вийшла господиня, півселянка, півміщанка. Але в цей час на Руту кинувся пес, такий невеличкий, білий, брудний, але злющий. Плигнув на неї. Здається вкусив. Потім до мене. Я затиснув його ногами так, що голова його опинилась у мене спереду поміж ніг, і вхопив за морду руками, міцно здушив за морду. Він же встиг зубами защемити частку мого тіла. Мені не болять, хоч знаю, що коли міцніше давитиму йому морду, то зуби вгрузатимуть у тіло моє й болітиме! Проте, давлію, бачу навіть на зубах окраєць мого тіла — не болять. Руті кажу: пий. Вона п'є. А я зчавив морду уже так, що в собаки зуби хруснули, собака знесилилась між моїми ногами. ...І я був задоволений, що вчасно обмив тіло від собачої слини. Я тоді перехопив руку йому в пащеку, другою взяв нижню щелепу й сильним рухом роззявив, розірвав геть оту пащеку. Собака впав півживий. Я полекшено зідхнув, одкинув його ногою, вилпив квартиру чудесної прохолодної води, взяв Руту під руку. Нам пропонують кальоші, щоб назад перейти болотяну вулицю, але я, такий одразу повеселілий, збадьорений (радісно мені та легко) кажу: — Ні, ми й так перейдемо — там протоптано вже стежку!

Цей сон запам'ятовується до подробиць і весь час стоїть переді мною.

А вчора теж снилось (взагалі останніми днями сняться виразні хвилюючі сни): їду на з'їзд письменників до Москви. Але їду з-за кордону, як представник незалежної України. В Гомелі пересядка. Зустрічаю в готелі Т... і Х... (ім'я визначного письменника, що тепер в Україні, тому ім'я пропускаємо, хоч це й сон, а не факт. Ред.). Вони вражені, з підозрою і великим зацікавленням придивляються до мене. Х. врешті питає: "Що ви тепер будете говорити?" Я просто, але з притиском: "Репрезентую й обстоюю незалежну Україну." "Я теж репрезентую незалежну Україну", — гордовито і якимось злісно каже він, дивиться на мене так пильно й вороже, що я догадуюсь: упіймався. Це ж він, — догадуюсь я, — виїхав до Гомеля спеціально, щоб мене упізнати й віддати до рук НКВД. Куди ж я їду? Чого мені треба в тій ворожій Москві? Адже мене там враз ухоплять і знищать. Я ж — ідіот, коли сам лізу в руки ворогів! Ні. Назад звідси! І я кидаюсь поміж маневруючі поїзди, вихоплююсь на тормоз товарового, що йде назад, далі од Москви, до України. Х. безсило метається, і я дуже здивований, що він став мало не енкаведистом. У сні він був мені особливо підступним, страшним ворогом.

Справи хатні: вчора протримались картоплею. Сьогодні вранці стукають — лист! — чую якийсь жіночий голос. Сам я не міг одчинити, пішов Лесик. Листа передала й одразу побігла О. П. В ньому 200 крб. й прохання прийняти їх поки що замість невдалої купівлі масла під

Козятином, та мовчати, щоб П. П. не знав — це, мовляв, у неї із схованки про "чорний день", як у моєї Ніни в "образі". Все ж таки мені щастить, вже не будемо сьогодні голодні, а завтра — середа, базар, мама щось продасть, малого завтра відрядимо на село, а самі далі якимось перекрутимось. Адже я маю зароблені гроші, тільки вирвати їх не можу, та й вийти з хати не можу, поки не стихне трохи екзема.

30. IX. 1942 р.

Вирядив сьогодні свого синочка на Волинь у Любомль під Ковлем, а звідти їх перевезуть у с. Шацьке на Бузі. Там організовано українським громадянством добрий побут і навчання для дітей українських діячів Києва, щоб забезпечити їх від голодування, від страшної зими в Києві. Обміркував я справу всебічно, зважив до дрібнички і вирішив, що краще малого послати туди на зиму, бо невідомо ж, що з нами тут взагалі буде. Поїхав він, а мені жаль. Слабке воно і хороше, слухняне, розумне моє дитинча. Сумно мені сьогодні, дуже відчувається, що його нема, але сам він їхав безжурно, співав і обіцяв вернутись зміцнілим. Я його, правда, вже тижнів зо два готував до такого настрою. Так, це добре, що він поїхав: буде їжа, буде навчання, буде товариство, буде догляд. Тут, у Києві цього всього я не можу йому дати, а йому вже восьмий пішов. Добре, що поїхав.

Сьогодні вранці раптом блискавка, грім, рясний дощ. Саме тоді, коли їхав Лесик. Це теж, кажуть, добра ознака в дорогу.

3. X. 1942 р.

Нудьгую за Лесиком. Поки він був, не зверталось на це особливої уваги — був собі та й годі. А тепер дуже відчувається його відсутність, і шкода, що мало з ним говорив, ходив, мало розважав. Під час від'їзду поводився він дуже добре — сміявся, бадьорий був, розмовляв, як дорослий. "Жаль, каже, що я от їду, а тато такий хворий". Це бабі вже на вокзалі. П. (новий зав. сек. мистецтв), що й своїх дітей відряджав, питає Лесика: — А за татом скупати не будеш? — Ні, — весело відповідає малий, — я буду до школи ходити! Вчора П., зустрівши мене, дуже хвалив малого. Справді, хороший він, імкливий, слухняний.

Вчора раптом принесли ордер — пропонують виселитись на Малу Володимирівську, де дають якихось дві кімнати. Мов грім на голову! Мене ж запевнили, що я лишаюсь тут. Упіймав управдома: що таке? Він пик-мик, виселяють, мовляв. Треба щось робити. З досади я, не зважаючи на екзему, поголився, побіг до німців. Нічого не помагає. Тоді до районної житлоуправи — теж перспективи погані, пристойних приміщень нема. Увечорі бігав до Винницького, щоб допомагав — не застав. Біжу сьогодні.

(Далі буде)

НОВЕ В СПАДЩИНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Недавно авторів цих рядків пощастило виявити ряд невідомих досі творів живопису, які, належать пензлю самого Шевченка, а також твори про нього, виконані іншими художниками.

В листах до друзів і в щоденнику поет неодноразово згадує про архітектора з Нижнього Новгорода Овсянникова — благородну, розумну, добру і чулу людину, яка допомагала йому порадами, а також матеріально.

30-го вересня 1857 року він записує: "В ожидании незванного гостя г. полицмейстера я предложил моему доброму хозяину Павлу Абрамовичу Овсянникову. Портрет был окончен к двум часам довольно удачно..." Цей твір нині виявлено в сховищах Державного Російського музею в Ленінграді. В правому нижньому кутку портрета рукою автора написано олівцем: "1857. Т. Шевченко. Сентября 30".

У сховищах Російського музею в Ленінграді виявлено досі невідому картину Шевченка — "Натурник в позі св. Севастіяна".

Її можна віднести до 1839-40 рр., коли Шевченко перейшов до натурного класу Академії художеств і почав малювати олійними фарбами.

Досі було відомо, що Шевченко зробив лише одну копію з малюнка "Перерване побачення" К. П. Брюллова, свого вчителя. Але нині у сховищах Російського музею виявлено ще одну копію цього малюнка, виконану аквареллю, розміром в 230 x 185 мм. Ця копія, як і перша, блискуча.

Зліва (згори вниз): А. Муїльсрон. Портрет Т. Г. Шевченка. Літографія. 1860 р. На портреті — автограф Т. Г. Шевченка. (Ленінград, Державний Російський музей). Портрет П. А. Овсянникова. Чорний олівець. 1857 р. Нижній Новгород. (Ленінград, Державний Російський музей). Праворуч (згори вниз): Ілюстрація до твору М. В. Гоголя «Тарас Бульба». Сепія. 1842 р. (Ленінград, Державний Ермітаж, відділ Історії російської культури). Портрети невідомих. Свинцевий олівець. Ленінград. (Літературний музей Інституту російської літератури Академії наук СРСР). Портрет Ф. М. та М. М. Лазаревських. Акварель. Оренбург. 1849. (Ленінград, Літературний музей Інституту російської літератури Академії наук СРСР). Натурник в позі св. Севастіяна. Олія. 1839—40 рр. (Ленінград, Державний Російський музей).

куче повторює твір Брюллова. На ній є записи, які свідчать, що Шевченко подарував її В. А. Жуковському на знак ширшої подяки за його участь у вкупі поета з неволі.

У фондах того ж Російського музею виявлено автопортрет Шевченка, виконаний у 1860 році офортом. Автор зобразив себе без шапки, в сюртуці, на світлому тлі. На звороті портрета рукою самого Шевченка написано вірш, який починається словами:

Колись то ще во время оно,
Помпійий Нума, римський цар..."

Це перший варіант твору, записаний поетом на автопортреті.

У фондах графіки Державного Російського музею зберігається портрет Шевченка, виконаний літографським способом, внизу якого (червоним олівцем) є автограф поета: "Т. Шевченко". Шевченко зображений у кожусі й шапці.

Цілком ідентичні портрети були вже відомі, але ніяких даних, що саме цей портрет був літографований за життя Шевченка і був затверджений до друку самим поетом, досі не було.

У фондах Літературного музею інституту росій-

ської літератури Академії наук СРСР (Пушкінський дім) зберігається зовсім невідома робота Шевченка "Портрет братів Лазаревських". Малюнок цей виконано акварельними фарбами. В правому нижньому кутку невідомою рукою написано чорнилом: "Оренбург. 11 декабрь 1849 г.". На нашу думку, він зображує Федора Матвійовича та Михайла Матвійовича Лазаревських.

Шевченко намалював портрет своїх нових знайомих, братів Лазаревських, в той час, коли вони були разом з ним в Оренбурзі, тобто в 1849 році, бо, як зазначає Ф. Лазаревський у своїх спогадах про Шевченка, опублікованих 1899 р. в "Киевской старине", він в кінці грудня 1849 року виїхав на якийсь час з Оренбурга. Ця знахідка збагачує наші відомості про образотворчу спадщину поета першого періоду заслання.

Ще не всю спадщину Шевченка зібрано, є значні можливості поповнювати її як творами геніального Кобзаря, так і творами про нього.

Микола Мацапура

заст. директора Державного музею
Т. Г. Шевченка.

("Україна", ч. 8 (101), 1951 р. Київ).

ІВАН РОЗГІН, дійсний член УВАН.

Природа й природознавство України

(Продовження)

IV. Надри і надземні багатства України

В наслідок природничо-історичних процесів, — геологічних, біологічних і агрофізичних, — на українській землі витворилися величезні запаси природних багатств, так корисних копалин у надрах як і доброго ґрунту, різноманітних рослин і тварин на поверхні нашої землі. Можна без перебільшення сказати, що природа була ласкава до нашого краю, бо дала йому добре підсоння, 68% найкращого в світі орного ґрунту, 14% лісів, 12% сіножатів і лише 6% непридатної та непродуктивної землі. В надрах, на порівняно невеликій території, згромадила величезні запаси різноманітних мінеральних багатств, що разом з надземними творять підставу державності нашого народу та соціально-економічну базу не лише для природознавчих, а й економічних, політичних та інших наук.

Для уявлення, про значення наших природних багатств порівняємо нашу країну з іншими. Голандія, наприклад, немає ніяких підземних багатств, а поверхня її ще до того в більшості загрожена морем. Море увесь час наступає на територію Голандії, тому для охорони її побудовано величезні греблі-загати, які стримують воду від zalivanja родючих ґрунтів. Норвегія має 1% орної землі, 26% лісу і 70% голих скель. Швейцарія має лише алюміній. Бідні на підземні багатства також Данія, Фінляндія, Мадярщина, Естонія, Литва, Латвія. Проте, всі ці країни зі своїми нечисельними народами користаються благами суверенних держав і

ніхто їм цього права не заперечує. Тим більше Україна з її невичерпними багатствами і 45 мільйонним народом, має на це право, бо згадані багатства і соціально-економічний та культурний розвиток народу сприяли постанню у нас вищих сучасних господарчих форм: гірництву (і металургії), сільському господарству з рослинництвом, тваринництвом, цукроварством, гуральництвом, млинарством, бавовництвом, тютюництвом, городництвом-садівництвом тощо. Для вивчення, використання і охорони цих багатств виникли численні наукові організації, установи і виховалися кадри фахівців-практиків і теоретиків. Про ці наукові установи і кадри природознавців мова буде далі, а сьогодні ми розглянемо природні багатства України як підставу не лише добробуту українського народу, а й базу нашого природознавства.

Почнемо з основи основ нашої економіки, мінеральних, чи підземних багатств: вугілля, нафти, залізної руди то інших копалин.

Кам'яне вугілля залягає більше як 200 шарами в Карбонських осадах Донецького Кряжу. Запаси його сягають близько 89 мільярдів тонн, а площа яку вони займають поверх 23,000 кв. км. Та головне багатство Донецького вугілля в його різноманітності, від звичайного чорного аж до антрациту, себто від м'якого до найтвердішого найбільш цінного, якого є 30% від загального запасу, або стільки як має ціла Європа. Ця обставина дозволяє розбудувати модерну вуглехімічну промисловість, від звичайного коксування аж до виго-

лення дорогих медичних препаратів, анілінових фарб, тощо.

Видобуток донецького кам'яного вугілля в 1939 році досяг 80 мільйонів тонн, та в умовах колоніального стану України, наш нарід мало мав користі з того. Цікаво відмітити, що вугілля в Донбасі залягає на глибині 146 метрів, тоді як в Англії на 312, а в Рурській області на 600 метрів, це значить, що добувати його значно легше й дешевше. Нові геологічні розвідки показали, що запаси вугілля не обмежуються площею цих 23,000 кв. км., а що шари вугілля занурюються в глибину землі і сягають до Чернігова, Києва і Полтави. За приблизними підрахунками запаси вугілля знаходяться не менше як на 230,000 кв. км. Але навіть з тих копалин що використовуються, уже видобувають стільки, що Україна займає четверте місце в світі (Америка 448 мільйонів тонн, Англія 245, Німеччина 185, Україна 80), або 6% світової продукції. В останніх роках українські геологи знайшли також поклади вугілля в Галичині, над горішнім Бугом, але ще невідомо чи матиме це родовище господарче значення. Поки що ми хочемо говорити, що кам'яне вугілля в Україні зосереджене в одному місці. Це має крім позитивного, також і від'ємне значення, бо приходиться транспортувати наше вугілля на далекі віддалення, що значно здорожує його.

Буре вугілля є майже по всій території України, більше як в 150 родовищах. Правда не всі вони як слід досліджені, а ще менше використовуються. Буре вугілля є порівняно молодій формації поклади, з третичного періоду. Якістю воно гірше за кам'яне і надається лише для опалення і частково хемічної переробки. Родовища бурого вугілля творять кілька груп, які розташовані по всій території України. Так, у південній Київщині найважливіші родовища: Катеринопіль, Юрківка, Журавка. В Єлизаветині (Кіровоградська область) — Балашівка, Катеринівка. В околицях Олександрії — Марто-Іванівка, Коростівка, Семенівка, Зеленек. На Криворіжжяні — Саксагань, Весело-Тернівка, Гейлівка. Волинсько-Подільську групу творять родовища: Потилічі біля Рави Руської, Глинсько, Скварява, Крем'янець. Галицько-Підкарпатську — Мишин, Джурова, Новоселиці. На Закарпатті є родовища біля Мукачєва, Анталівців, Білк.в. На Буковині — в Іспасі і Карапчеві. В 1939-1940 рр. українські геологи відкрили в Галичині великий і суцільний "Дністровський басейн", що займає більше як половину Галичини, все Поділля, між Збручем і Золотою Липою, і складає більше як один мільярд тонн, а всі запаси всіх родовищ оцінюють в 6-7 мільярдів тонн. Теперішній видобуток доходить до 400,000 тонн і використовується на паливо в місцевій промисловості: цукроварні, броварні, гуральні, електровні і частково на хемічну переробку.

Торф являє собою наймолодшу формацію копалин. Поклади його є на низинах всіх більших річок. Як енергетичний матеріал торф теж має велике народно-господарче значення, бо поклади є по всій території України, а крім того, для видобутку не потребує дорогих машин і великих капіталовкладень. Поклади торфу знаходяться на Правобережжі на площі 200 тисяч гектарів, Лівобережжі

— 200 тисяч гектарів, степовій Україні — 670 тисяч гектарів, в Галичині — 180 тисяч гектарів, Волині — 60 тисяч гектарів, Поліссі — 900 тисяч гектарів, і Холмщині — 25 тисяч гектарів. Всього запасів є близько 5 мільярдів тонн. Видобувають в цей час 2,5-3 мільйони тонн. Використовується торф на опал, на підстилку для тварин і на виготовлення пластмаси.

Руди і метали. В надрах української землі є також всі руди і метали, потрібні для сучасної важкої металургічної промисловості. В розташуванні руди є така особливість, що головніші родовища (залізни й манганові) виступають в центральній Україні та ще й у великих та доступних покладах, а родовища кольорових металів, розкидані по всій Україні і мало видайні. Мають промислове значення: живе срібло, оливо, мідь, антимон, молібден, титан, в невеликій кількості також срібло та золото.

Залізни руди залягають в багатьох місцях України, але промислове значення мають лише родовища в Кривому Розі і в Керчі. Перше місце по якості й кількості заліза займає руда з Кривого Рогу, здебільшого гематит. Поклади знаходяться на площі смугою в 100 км. довжиною і 6 км. шириною. Грубнна пласту в д 10 до 100 і навіть 150 метрів. Запас руди гематиту оцінено в 1,5 мільярдів тонн, а при 62% чистого заліза це дорівнює 600 мільйонів тонн, або 9% світового запасу. Керченські залізни руди якісно гірші, бо мають високий процент сірки та арсену. Запаси оцінено в 2,7 мільярдів тонн, видобувають всього 0,5 мільйона тонн. Поклади залізних кварцитів, що мають в середньому 33% заліза, є в Криворіжжі (100 мільярдів тонн), в околицях Кременчука, Оріхова, над річкою Конкою, коло Корсак-Могили, Славгороду і інш. Ще більші запаси має Курська магнітна аномалія. Зустрічаються також залізни руди в Галичині й Волині, але не з високим відсотком заліза, тому не використовуються за теперішніх умов.

До війни Україна по видобутку залізної руди займала третє місце в світі, 17,2 мільйонів тонн (ЗДА 74,6 міль. тонн, Франція 37,8). Можна припустити, що при докладнішому дослідженні родовищ і раціональній організації видобутку — Україна може зайняти перше місце.

Манганова руда, що має велике значення в хемії, медицині й металургії, в Україні є в кількох родовищах. Головніші з них: коло с. Хоцеватки, на Гайсинщині, на лівому березі р. Бог — запас 8 мільйонів тонн. На верхів'ях Білого і Чорного Черемоша — біля 10 мільйонів тонн. В басейні річок Білої та Лаби, лівих притоків Кубані — близько 38 мільйонів тонн. В останній період знайдено поклади манганової руди коло Великого Токмаку на Дніпропетрівщині і коло Сянока в Галичині.

Найбільше родовище мангану в Україні і навіть у світі є коло м. Нікополя, на березі Дніпра, за 200 км. від його гирла. Родовище займає площу 150 кв. км., запаси сягають 450 мільйонів тонн, а при 35-50% металю — це буде 190 мільйонів тонн чистого мангану.

Всі поклади манганової руди в Україні оцінюють в 500 мільйонів тонн, що дає три чверті світових запасів. Видобуток перед війною досягав 1 мільйона

тонн, або 25% світової продукції, сьогодні Україна займає друге місце в світі (в 1932-33 роках займала перше), на першому місці в світі тепер стоїть Грузія з її родовищем в Чіятурі.

Мідь. Поклади руди міді, головню малахіту і азуриту, є в Артемівському і Слав'яносербському повітах. Також на Передкавказзі і небагато на Волині коло Костополя і на Буковині. Руда міді знаходиться в 114 дрібних родовищах, з запасами понад 7 мільйонів тонн. Невисокий відсоток міді в рудах (2-2,5%) не сприяє розвиткові видобутку міді.

Живе срібло. Єдине родовище в Микитівці, на Донбасі. В шарах кварциту та пісковика, на глибині 150 метрів є жили кіновару з запасом 4,5 мільйонів тонн, а при 0,37-0,70% живого срібла, це дає 12.000 тонн чистого металу. За видобутком, Україна давала досі 8,5% світової продукції.

Цина — виступає в 8 малих родовищах на Передкавказзі, горбах Нагольного Кряжу і Трускавиці на Підкарпатті.

Оливо. На Чивчині в Чорногорі, Нагольному Кряжі і на Поділлі.

Нікель. Над Великою і Малою Лобою та над р. Малкою.

Кобальт. Над р. Малкою.

Антимон. На Передкавказзі, в 6 родовищах.

Ваннадій. Головне джерело — залізни руди в Керчі, але є також на Передкавказзі.

Молібден. На Волині коло Колосова і Ясногірки, на південь від Сарн.

Срібло. Добувають разом з циною і оливом. Головню в Донецькому Басейні, Нагольному Кряжі, на Чивчині в Чорногорі, на Закарпатті коло Гусого.

Золото. Більше як в 25 дрібних родовищах Передкавказзя, Закарпаття. З рідких первнів виявлено в Україні: берилій, гаалій, індій, літій, талій, ніобій, танталій. На північно-західньому побережжі Озівського моря знайдено в значній кількості цирконій.

Як бачимо залізни руди і метали по кількості і значенню для України стоять на першому місці. Та не менше значення має нафта, або правдиве "чорне золото", як тепер її називають. Отже, кілька слів про українську нафту.

Нафта на українських землях є в Галичині і Передкавказзі. Найновіше родовище знайдено біля Ромен в Ісайчиках, і біля Лубень. Нафтове поле займає 5.000 кв. км., а можливо що й сягає вглиб Чернігівщини, Полтавщини, Харківщини й самої Донеччини. Наявність земних горючих газів на Мелітопольщині теж вказує на близькість нафти. Ці родовища покищо досліджуються. Підкарпатські нафтові поля тягнуться від р. Дунайця аж по Закарпаття на Буковині, на протязі 400 км. Головний район — Дрогобицький з найбільш відомими: Бориславом, Тустановичами, Східницею, Мразницею, Битків-Пасічною, Космачами і Слободою Рунгурською. Нафта є тут на глибині 1000 м. з запасом 85 мільйонів тонн. На жаль, район вичерпується, тому видобуток впав з 2 мільйонів тонн в 1909 році до 0,5 мільйона тонн в останні роки. Галицька нафта за хемічним складом невисокої якості, бо має

всього 8-10% легких частин (бензини) і аж 6% парафіни.

Передкавказькі нафтові поля, належать до стоїща Каспійського моря. Головний район між Терреком і Сулаком простягається на 100 км. Продуктивним осередком є Грозний. Передкавказька нафта має 24% бензини. Видобуток становив у 1930 році 8 мільйонів тонн, а перед другою світовою війною знизився до 3 мільйонів.

Кубанські нафтові поля, від річки Лаби, лівого притоку Кубані, в північно-західному напрямі на Таманський півострів, на протязі 300 км. Кубанські нафтові поля творять Майкопську і Кубансько-Чорноморську групи. Нафта тут високої якості, видобуток сягає 2 мільйонів тонн.

Запаси у всіх трьох районах обраховують на 300 мільйонів тонн, себто 4-5% світових запасів. По видобутку нафти, Україна в 1912 році була на 3-му місці, 1932 — на 4-му (9,6 мільйонів тонн), а тепер на 8-му (5 мільйонів тонн).

Земляний або світільний газ виходить здебільшого в місцях видобутку нафти, але є випадки знаходження підземного газу і окремо, без нафти, наприклад на Приозівському узбережжі. Значні запаси газу до 20 мільярдів м³ є в Галичині. Головні родовища: Дашава — 14,5 мільярдів м³ (газ газопроводами подається до Стрия, Борислава, Львова, Тарнополя і навіть до Києва), Опари біля Калуша — 2,5 мільярдів м³, Ходновиці та інші. Крім того, підземний газ є на Мелітопольщині — біля 2 мільярдів м³, півостровах Тамань і Керчі — 11,949 мільйонів м³, на Кубанщині — 35,358 мільярдів м³, Ставропільщині — 1,3 мільярдів м³, Терщині — 71,5 мільярдів м³. Всього в Україні земляного газу (крім Галичини) маємо 237,570 мільярдів м³.

Говорячи про газ і нафту, треба ще згадати про земляний віск, або озокерит, що за хемічним складом є подібний до нафти. Більші поклади розташовані біля Борислава, Трускавиці, Дзвиняча й Старуні на Підкарпатті. Продукція видобутку впала з 12,300 тонн в минулому, до 484 тонн перед другою світовою війною. Використовується земляний віск головню на виріб свічок.

І, під кінець, ще про одне джерело, що може бути використане для видобутку нафти і для хемічної промисловості, це так звані бітумічні люпаки, поклади яких виступають в Донбасі, біля Кам'яця Подільського і по нафтових полях Галичини. Крім вугілля, нафти, залізних руд і металів, в надрах нашої землі ще є інші копалини, які мають велике народньо-господарче значення. Головні з них є: різні солі, фосфорити, будівельний камінь тощо.

Кухонної соли в Україні є великі запаси так в прибережних озерах, лиманах, як і підземних покладах, а від них і в солоних джерелах. Головні місця видобутку: на узбережжі Чорного моря здобувають самосадку, прибережно-озерну і лиманну сіль, у Донецькому Басейні — кам'яну і виварну і в Підкарпатті — кам'яну і виварну.

В північно-західній частині Донецького Басейну, біля Бахмута поклади кам'яної соли займають площу 1,500 кв. км. Окремі пласти мають 30-40 і навіть 100 м. закрушки. Запаси обраховують в 120

мільярдів тонн. Високий видобуток становить один мільйон тонн. Біля Слов'янського здобувають з солоних джерел виварну сіль, але продукція її в останніх роках значно впала.

Великі запаси соли знаходяться в Карпатському районі. На північних схилах Карпат, на протязі 230 км. (від Ляцького біля Перемишля аж до Буковини), є 182 родовища. Видобувають соли в цьому районі 38,000 тонн.

На південній стороні Карпат сіль виступає довгою смугою на протязі 300 км. Головні поклади розташовані над Тисою, в так званій Мармороській Солотвині. Продукція цього району 180, 000 тонн.

Також великі запаси соли є на узбережжі Чорного моря, в Криму, де є до 300 озер, і від Херсона аж до Одеси по узбережжі ще 500, з яких видобувають 180,000 тонн.

Як бачимо, у всіх родовищах кухонної соли в Україні є невичерпні запаси. Продукція видобутку в 1913 році складала 50% світової, а в 1930 році — 58% всеросійської і 6% світової. Україна стоїть на шостому місці в світі.

Калієві солі виступають на Підкарпатті, де є найбагатші поклади, а саме в околицях Калуша і Стебника, площа 300 кв. км., а також Голині, Моршин, Велика Турія тощо. Запаси в Галичині оцінюють на 450 мільйонів тонн, себто 40-50 мільйонів тонн чистого калію, або 1-2% світового запасу. Видобуток в останній період часу становив 400,000 тонн, або 2,6% світової продукції. Крім того знайдено два великих родовища гліяконітів: одне коло Кам'янка-Подільського, а друге на великому просторі — Канів, Хорол, Полтава, Константиноград, Ізюм, Старобільське, Чорнобиль, Київ, Канів. Запаси цього родовища ще не визначені.

Фосфорити. В Україні відомі кілька родовищ: Подільське, Донецьке, Галицьке, Чернігівське та інші. Головні з них Подільське й Галицьке, що творять суцільну смугу, обабіч Дністра, від Довгого до Городенки з запасом 33 мільйони тонн. Далі на північному березі Дністра, над Ушицею аж до Басарабії (коло 5,000 кв. км.). Запаси цього району складають 16 мільйонів тонн.

Донецьке родовище має 33 мільйони тонн. Невеликі, хоч доброї якості запаси фосфоритів є ще над Десною, біля Кролівця (на Чернігівщині). Разом українські запаси фосфоритів оцінюють близько 60 мільйонів тонн.

Крім згаданих видів мінеральних багатств, Україна має ще інші, про які не дозволяє розмір цієї праці докладно говорити. Перерахуємо головніші: **графіт** — в Донецькій, Дніпропетровській, в Карпатах, Передкавказзі; крейда — в Донбасі, на Поділлі, Чернігівщині, Волині; мармур — на Поділлі та Закарпатті; гіпс — на Донецькій, Поділлі та на Покутті; кварцити — на Київщині, Миколаєвщині, Донбасі; глини — поширені по всій Україні, зокрема каолін на величезній площі, від Волинських боліт аж до Криворіжжя. Крім того каолін на Закарпатті, Передкавказзі і в Межигір'ї біля Києва. Польовий скалець є в гранітному масиві на Волині, Київщині і Дніпропетровщині, алуїт — на Закарпатті. Вапняки так потрібні для металургійної, цукрової і інших галузів промисловості, є по всій Україні. Будівельний камінь теж є в достатній кіль-

кості, хоч і не у всіх районах. Величезні запаси на Передкавказзі, де нараховують 23 гатунки, велика кількість у Карпатах і в Закарпатті. Відомі кар'єри коло Коростишева (в Радомишлі), в Гнівані коло Вінниці, в Городниці і Кам'янці на Київщині. Далі волинський базальт, Закарпатський андезит. Для мистецьких цілей — лупак в Овруцькій окрузі та лябрадорит коло Горошок і Житомира. Бурштин — у всіх родовищах бурого вугілля. Такі підземні багатства України і таке значення їх у нашому народньому господарстві. Та не повний був би наш огляд, коли б ми не згадали про водні багатства, які теж частково відносяться до підземних, хоч в більшості є надземними.

Вода, як сонце, повітря і ґрунт є потрібною для життя людей, тварин і рослин, і для сучасної промисловості. Все водне господарство України складається з атмосферних, надземних і підземних, чи ґрунтових вод. Мусять бути відповідні співвідношення між кількістю згаданих гатунків води. Замало, чи забагато якоїсь з них, від'ємно відбивається на цілому житті країни.

Україна в цьому відношенні є у виключно доброму стані, бо на всій етнографічній території води є скрізь віру так атмосферної, як і надземної та підземної лише в степових областях трохи замало опадів буває в літку, а на Поліссі — забагато надземної і підземної води. Відповідними агрометеорологічними заходами на Поліссі, і агротехнічними в степовій Україні можна цю диспропорцію колісь вирівняти. Та навіть при теперішньому стані — сільське господарство дає собі раду в цих частинах України.

Ми не будемо зупинятися на водах атмосферних і надземних, бо відомості про них є в кожному підручнику географії, скажемо лише загально, що на більшості території нашої Батьківщини опадів в середньому буває 500-600 мм. Надземні води є в наших морях, ріках і ставках. Ці водні артерії і водозбори рівномірно розташовані на всій території України і творять основу рибного господарства, яке дає 250,000 тонн риби річно, шляхи сполучення і обумовлюють пригожий клімат. Крім того наші ріки являють собою невичерпні запаси гідроенергії, або "білого вугілля", яке оцінюють в 9 мільйонів кіловат. Досі лише на Дніпрі, на Запоріжжі побудовано гідро-електро-централю, яка дає 558,000 кіловат. Колиб використати всі наші водні ресурси, то населення України було би забезпечене електроенергією не менше як Німеччина, або Америка.

Наші моря, ріки й озера (наприклад озеро Святиязь на Волині) варті того, щоби про них написати окрему статтю, тому ми покищо на цьому і обмежимося. Хочемо трохи докладніше сказати про мінеральні води, або джерела, які так мало використовуються для добра українського народу.

Мінеральною водою називаються такі води, що в своєму складі мають багато яких небудь солей, вимитих і винесених з відповідних порід у надрах землі.

В Україні є декільки джерел мінеральної води. **В Слов'янському, на Харківщині.** Найдавніші і докладно досліджені солоні джерела. Вони походять з Пермських порід, що в своєму складі мають

поклади гіпсу і кам'яної соли. Густота розчину солей в Слов'янських джерелах є 22⁰ або 20⁰ Боме. Вода де-не-де виходить на зовні у формі природних джерел, наприклад у днах Вейсового і Ріпного озер. В більшості воду добувають за допомогою великої кількості свердловин, з глибини 100-125 м. Вода Слов'янських джерел має дуже важливі лікувальні властивості. Тому тут вибудовано багато санаторій, у яких лікуються хворі, головню на кістково-суглобові хвороби. Але найбільше води використовують на численних соляних заводах.

На Полтавщині, відомо кілька мінеральних джерел. З них найбільш цікаве і важливе "Міррад", в м. Миргороді. Мінеральна вода цього джерела походить з Юрських покладів, з глибини 650 м. Підноситься водограєм на 7 м. над поверхню землі і має сталу температуру 21-22⁰ С. За хемічним складом ця вода має хлор, бром, йод, залізо, сірку, калій, натрій, ванно, магнезію, окис алюмінію, сліди радія, таляя, барія, мангану, стронцію. Крім того сірководень, сірчаний квас, вуглекислий газ. Всього сухих рештків на один літр вода має 3,184 гр. Вода ця сильно радіоактивна, на поверхні дає осад який теж радіоактивний. Дуже цікава історія цього джерела. В 1914 році, на місці описаної М. Гоголем калюжі в м. Миргороді, була зроблена свердловина для артезіанської криниці. Здобута вода виявилася непридатною для пиття, тому міська управа не прийняла від виконавця робіт цього джерела і він мусів шукати іншої води. Що вода є цілющою і радіоактивною — встановлено пізніше. Тепер біля джерела розбудовано великий курорт для лікування різноманітних хвороб, а також воду в пляшках транспортують по всій Україні і сумежних республіках, де і продають в аптеках і кіосках напоїв.

Багате на мінеральні води наше Поділля, хоч джерела не достатньо досліджені і мало використовуються, проте ці джерела в майбутньому матимуть велике значення. Досі відомі такі джерела: Вапнясті — коло Супрунівки і в самому Кам'янці Подільському (в Черче). Сірководневі — біля Чорнокозинець, коло станції Сулятицької на Могилівщині, в с. Сарнові на Проскурівщині, на розточчі Скля і Немирів та інші. Автор цих рядків дослідив воду з джерела с. Сарнова, в лабораторії д-ра Купціса в Тбілісі, відомого дослідника Кавказьких джерел, і встановив, що ця вода має дуже цікавий хемічний склад і мусить мати високі лікувальні властивості. Досі джерело використовується лише примітивно, місцевим населенням, для лікування різних шлунково-кишкових недуг.

Не бідна на мінеральні води й Волинь. Добре відомі чотири джерела біля Шепетівки. Одно з них дає залісту воду з слідами сірки. Тут побудовано місцевий курорт.

На Київщині відомі кілька залізистих мінеральних джерел, в околиці Коростишева на Радомищині, в м. Лисянці на Звенигородщині.

В Галичині, в Карпатах відомі джерела: кислі — в Щавниці, солоні — в Моршині і Трускавцю, залізисті — в Буркут і Криниці.

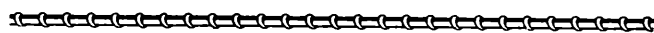
На Харківщині відомі залізисті Березівські води. При них розбудовано курорт і як і "Міррад" транспортуються по всій країні.

Багата на мінеальні джерела також Кубань, Одещина, Передкавказзя. Її джерела давно відомі, добре вивчені і користуються ними багато тисяч хворих кожного сезону.

Коли до сказаного ще додати про невичерпні запаси доброї питної артезіанської води, яка є майже по всій Україні, то матимемо повну уяву про водні ресурси нашої Батьківщини.

Всі відомі нам підземні багатства України були виявлені і досліджені українськими геологами. Вони ж після того організували видобуток їх. Серед славної плеяди українських геологів перше місце займає академік Павло Тутківський, відомий дослідник надр української землі і основоположник школи українських геологів, організатор і перший директор Українського Геологічного Інституту. Немає ні одного закутка України якого б цей вельтень української науки не відвідав і не дослідив, починаючи від залізних руд, кам'яного вугілля і кінчаючи джерелами мінеральної і артезіанської води. Це за його проектом, розробленим ще в 1895 році, в Києві здобуто точно передбачену ним артезіанську воду, якою досі постачається населення нашої столиці.

Найбільша заслуга П. Тутківського в тому, що він створив українську наукову геологію і виховав школу українських геологів. Вони продовжували розпочаті ним праці, аж поки не були винищені окупантом в роках 1933-1939. Найбільш відомі з них: акад. Світальський, акад. Опоків, акад. Різничко, проф. Безбородько, проф. Крокос, проф. Вержиківський, проф. Ничипоренко, проф. Галака, проф. Савенко, проф. Полонський, і багато, багато інших. На еміграції перебувають: проф. Г. Закревська, М. Єфремов, Ю. Полянський, Ів. Дубинець, Л. Дражевська. Завдяки їх невтомній праці українська геологія до 1939 року стояла на рівні світових наук.

ЧИТАЙТЕ,

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

НАШ ВІК

"НАШ ВІК" — це тижнева газета політики, культури, економіки та громадського життя.

"НАШ ВІК" — це єдиний незалежний (надпартійний) український часопис у Новому Світі.

"НАШ ВІК" — редагує колегія, а співпрацюють із редколегією найкращі і найвизначніші наші сили.

Після короткої перерви, "Наш Вік" знову виходить від 29 вересня 1951 року. Адреса — та сама:

"OUR AGE", 339 Bathurst St.,
Toronto, Ont., Canada.

Передплата на "Наш Вік":

У Канаді: річна — \$3.00, піврічна — \$1.75.
Поза Канадою: річна — \$3.50, піврічна — \$2.00.

Степовик

Ранок поволі розтоплював ніч. Світало. Легесенький вітрець грається срібними листями тополі, струшуючи ранкову росу на покритий курявою шлях недолі. Тихо.

Село зморене тяжким днем праці спить, немов на похмілля. Аж ось заскрипіли двері іржавими завісами: — Уставай!.. І кований, тяжкий, мов оливо, чобіт з розмаху підкинув змучене тіло глухим ударом — йому відповів ледве чутний стогін болю обірваного життя.

Підводився, ледве тримаючися на німічних, кволих ногах. Чого вони ще хочуть від нього? О, Боже, зглянься на мої муки!

Ранок з поспіхом розмітав химеру світанку, приглядався.

— Виходь!

Дві постаті — два кати. Один: — Доброго ранку!.. Огидний сміх гнилих зубів... Другий: у плечі автоматом: — Рухайся!

І пригадалася молодість, вир боротьби...

Ні, колись не так було...

...Вороний кабардинець нетерпляче пробує копитом битий шлях. Небо таке блакитне й чисте, земля покрита золотом пшениці. Праворуч і ліворуч, по краях золотого моря, дивляться у вічність чубаті могили-сторожі і свідки козацьких часів. Прямо, назустріч йому, битим шлях, летять два ескадрони ворожої кінноти... А степ такий привітливий, милий! І ось тепер може за пів години (хто знає?) полетяться кров, поляже під копитами гарячих коней пшениця й ніколи вже не підведе своїх золотистих колосочків до сонця, до небесної блакиті. Побагровіє від крові, припаде курявою. Що ж...

— Чого стоїш, мрійнику? Бери лопату!

Взяв. Так — це кінець. Глянув: шлях показували дві цівки автоматів... Не сила. — Було колись...

І пригадалося знову:

Отамане! Микола, у хвацько зсуненій на бік сірій смушевій шапці, стримує нетерплячого, ришого донця. — Почнемо?.. Диви, як скачуть блохи комунарські, мов на параді! Гади! Наказуй! І його очі палають вірою. Бач, хлопці не можуть втриматися — руки сверблять!

Підвівся на стременах, оглянувся. Сотня орлів, квіт і гордість Херсонського степу, чекає на наказ. Нерівні сили: один проти двох... Подумав. Потім... блиснула шабля, витягнена вправною рукою із піхви: — За мною... Ма-а-арш! — І перший раз в життю образив ришого донця ударом нагайки (Ой, як шкода було вірного товариша — добрий був кінь!). Донець звівся на задні ноги з несподіванки та притиснений острогами вихром понісся битим

шляхом, а позаду вже набирала розмаху ціла сотня...

— Копай ось тут! Скоріше, бо шкода часу.

Копав. А думки:

— Слава-а-а!!!... Підхопив в оберемок вітер грізний крик і кинув назустріч зближаючому ворогові. Ось на кілька коней наперед вихопився командир ворожої кінноти, перекинувшись на один бік припав головою до кінської шиї, летить просто на нього. Нічого. Він має свою власну тактику, оправдану не в одному бою. Ще одна хвилина розділює їх від страшного поединку. І раптом донець, затриманий сильною рукою, осідає на задні ноги, а в другій хвилині скаче по лінії фронту.

— Вважай, отамане! Заходе з лівого боку!

— Це дзвінкий голос ординарця Пилипка. Тим гірше для нього! Тим гірше. ...Чомусь пригадалася мати, що не раз сварилася, а часом і біла (та ще й як біла!) за те, що все робив лівою рукою. А хлопці на вулиці дражнили: — Лівшак — не козак! Засвітив палаш півколом, розсікаючи повітря та в тій же секунді він, ухилившись від удару, перекинув шаблю з правої руки в ліву, ударив навідмаш з протягом і ворожий командир, розкраяний надвое, немов стиглий кавун, безформеною масою повис на шиї свого коня... Бій почався.

...Розмахом штурму налетіла сотня на ворога: тріщали кості, іржали коні, стративши своїх вершників, заплакала стигла пшениця кровавими сльозами. В повітрі разом з курявою степу повисло прокляття, стогін, бряскіт криці... ...А як розвіялася курява — вісімдесят один полонений, а решта — купа м'яса. Та чи раз таке бувало? Було...

— Досить! Чуєш? Що ж це? Смерти останній присуд? Так, це вороги. Чого вони хочуть на нашій землі? Хочуть... Ой, чи не забагато вони хочуть?...

— Невже ж ось так по-дурному вмерти?...

...Той самий запах степу, як і колись. І заграла кров у напівмертвих жилах, неначе, як тоді, перед атакою.

Жити! І... лопата, повна піскуватої землі, з розмаху сипнула в вічі першому, що прикурював (бач, курити йому закортіло!). Та ще поки встиг зрозуміти другий — та сама лопата з нечуваною швидкістю розрубала тупий череп-піраміду (арієць був!). Так, як тоді, навідмаш, лівою...

Ще секунда і руки стискали автомат забитого. А потім сухий тріск довгої черги: перший уже гриз землю в останній агонії.

Двома менше! А скільки їх ще буде, приبلуд і зайд?.. Оглянувся: село мовчало, а тимчасом над безсмертним степом сходило сонце.

25 років творчості Уласа Самчука

Письменницький ювілей, та ще такий солідний як 25 років творчості, не є святом особи: це впершу чергу свято літератури. Коли так можна сказати про ювілей кожного письменника, то тим більше це стосується Уласа Олексієвича Самчука — нашого найвизначнішого романиста. Кажемо найвизначнішого, бо романи нашого ювілята і своїм розміром, і своїм ідейно-політичним задумом займають в нашій літературі одне з найвичніших місць: в нашій бо літературі ширших полотен поки що нема. Це ставить перед нашим громадянством відповідальне завдання: уможливити літературну працю одного з найвизначніших наших письменників, що з відомих нам усім причин опинився на еміграції, де, як відомо, умови творчої праці мало сприятливі.

Улас Самчук, як і більшість наших письменників, народився в селянській родині, в с. Дермані на Волині 20 лютого 1905 року. За початок його літературної творчості треба вважати оповідання "На старих стежках", що було видруковано у Варшавському журналі "Наша Бесіда" в 1926 р. Та справжню літературну діяльність наш романист розвиває трохи пізніше, активно співпрацюючи у "Літературно-Науковому Віснику", а пізніше у "Віснику" під редакцією Дмитра Донцова. Там, починаючи від 1928 р., друкується цілий ряд його оповідань: "Образ", "Мадонна цвітучого саду", "Собака у вікні" та інші. Там також розпочато друк його першого роману "Кулак".

Крім "Вісника" Улас Олексієвич співпрацює в цілому ряді інших українських журналів: "Дзвони", "Дажбог", "Розбудова нації" та в підпільному органі ОУН "Сурма". В останньому вміщено кілька десятків коротких новел, серед яких найбільш відомі "Чорні Дні", "Северин Богонос", "Одна осінь", "Перемога знаку", "Виховують" та інші. Багато з цих новел були передруковані легальною українською пресою без підпису автора.

У 1932 році в журналі "Дзвони" було розпочато друк першого тому його найкращої трилогії "Волинь", що 1934 року появилася окремим виданням. В тому ж 1934 році вийшла з друку і його повість "Марія". Перший том "Волині" було нагороджено першою премією за 1934 рік Т-ва Письменників і Журналістів у Львові. Цей твір перекладено на польську та хорватську мови.

Роком пізніше (1935) виходить з друку другий том трилогії "Волинь" — "Війна і революція", а за два роки, там же у Львові, вийшов третій том "Волині" — "Батько й син".

Ще 1925 року в Чернівцях вийшов з друку роман "Гори говорять", який пізніш передрукувала "Свобода", а 1940 року перевидало в-во "Новий шлях" у Канаді. 1937 року в Чернівцях було також видано окремим виданням роман "Кулак", а 1936 року львівське в-во "Діло" видало збірку новел нашого ювілята "Віднайдений рай".

Улас Олексієвич брав активну участь у визвольній боротьбі Закарпатської України в 1938-1939 роках, де працював звітодавцем головного командування визвольних військ. В цей час він потрапив у малярську в'язницю. Пізніш він пише про ці часи повість-репортаж "Сонце з заходу", перша частина якої друкувалася в "Свободі" 1948 року.

Не менш активно працює Улас Олексієвич і в роки другої світової війни. Разом з С. Скрипником (тепер архієпископ Мстислав) він організує в-во "Волинь" у Рівному і стає головним редактором газети "Волинь". В цей час він пише багато статей, переважно передових, і друкує репортаж з першої своєї поїздки по окупованій німцями Україні "Крізь бурю і сніг". Німецька окупаційна влада пильно придивлялась до діяльності нашого письменника, який став одним з найулюбленіших не тільки на Волині, а й по всій Україні, і в березні 1942 року за статтю "Так було, так буде", гетапо замикає його до в'язниці. По щасливому виході з кривавих лап гестапо (звільнено його по амністії в день народження Гітлера) йому рішуче забороняється писати на політичні теми, а лише дозволено висловлюватися у пресі на побутові теми.

На еміграції наш ювілят бере активну участь у громадському та культурному житті, стає головою об'єднання письменників МУР, співпрацює в еміграційних часописах, видає роман "Юність Василя Шеремети" і пише другу свою велику трилогію "Ост", перший том якої ("Морозів хутір") виходить з друку в Німеччині (в-во М. Борецького, Регенсбург) у 1948 році.

В кінці 1948 року Улас Олексієвич приїхав до Канади, де працює над другою частиною трилогії "Ост" — "Темнота", яка вже викінчена і мала б вийти з друку в наступному ро-

ці. В Канаді він активно співпрацює в українській пресі (зокрема був одним із засновників тижневика "Наш Вік" у Торонті), пише серію статей у "Свободі", друкується в "Українському Голосі" (Вінніпег), а з часу появи "Нових Днів" стає сталим нашим співробітником.

В Канаді ж Улас Олексієвич виготовляє до друку п'єсу з подій останньої війни "Шумлять жорна" і опрацьовує щоденник з часів закінчення останньої війни і початків "миру".

В цьому році в Бельгії вийшов з друку перший том "Волині" у французькому перекладі. В Канаді ж Улас Олексієвич розпочав новий роман з повстанської боортьби проти німців у 1942-43 роках, перша редакція якого вже викінчена.

Хоч Улас Олексієвич святкує 25-річний ювілей своєї літературної діяльності, але сьогодні ще мабуть рано робити підсумок творчості цього плодovitого письменника. В більшості

його творів ставляться проблеми епохи, робиться спроба відобразити ту епоху, що ставить труднощі в оцінці його творів. Крім того, літературний шлях нашого ювілята ще далеко не закінчений і про якісь остаточні підсумки взагалі говорити рано. Нема сумніву, що над творами Уласа Олексієвича ще розгориться велика дискусія, ще буде висловлено багато різних думок і поглядів. Але це саме й свідчить про значимість його творів у нашій літературі.

Сьогодні ж, у день 25-річного ювілею, ми разом з усім українським громадянством побажаємо нашому славному ювілятові багато років корисної й успішної праці для нашої літератури, для нашого народу. Широ бажаємо йому чергових великих творчих успіхів у створенні нових романів, які справді відіб'ють у собі чи не найбільшу, хоч і дуже важку для нас, добу визволення нашого народу.

П. Вол.

МИКОЛА ХВИЛЬОВИЙ

Московські задрипанки

"Если русские могут родиться несколькими поэтическими именами, они первоначально обязаны этим соприкосновенности своей истории к истории Европы и усвоенным у Европы элементом жизни". "Что же касается малороссиян, то смешно и думать, чтоб из их поэзии могло теперь чтонибудь развиться. Двинуть ее (малороссийскую поэзию) возможно только тогда, когда лучшая благороднейшая часть малороссийского населения оставит французскую кадрили и снова примется плясать трепака и гопака". В. Г. Белинский

Цією красномовною й пікантною цитатою ми зовсім не думаємо обвинувачувати Белінського в шовінізмі, ми цим хочемо підкреслити, якою ненавистю до української поезії просякнуто було ту літературу, що в ній радять нам учитись наші москвофіли. Це зовсім не значить, що ми цю літературу не любимо, а це значить, що ми органічно не можемо на ній виховуватись. А втім, ми жартуємо: ми й не для цього наводили цю цитату: ми хочемо сказати тільки, що т. Буровій помиляється, — Белінський "зробив помилку" не лише "проти Шевченка". Він зробив її "проти" всієї української літератури. Отже, раніш ніж радити "нашим критикам" в претензійній брошурі "почитати Белінського", йому самому не завадило б при нагоді сходити до якоїсь московської книгозбірні.

Це — як вступ, що мусить з місця в кар'єр шпигнути нашого москвофільствующого "європенка".

Отже ще раз: в даній брошурі нас цікавлять не ті тези, що вар'їрують пилипенківський меморандум, нас цікавить "європенкова" порада нашій молоді вчитись у росіян.

Дозвольте перш за все одрекомендувати вам "погляди того москвофіла, що "имеет жительство в городе Москве". На його погляд, "життя сучасної України якось на два-три роки запізнюється проти московського". В цьому він ніколи не сумнівається, бо він, перш за все, розглядаючи якесь явище, турбується: де ж паралель? Де ж цьому явищу ідентичний факт чи то фактор "у московському житті". Хвильовий виступав? Ага, — Воронський! Не годиться? Ну, так тоді хай Воронський буде Кость Буровій. Так і написано в інформації, присланій з Росії: "Кость Буровій — український Воронський". Пільняк? Ага, у нас є Хвильовий! Не годиться? Та що ви, от історія! Ну, так тоді хай буде Всеволодом Івановим Копиленко. "Американці" Досвітнього? Прекрасно, у нас у Москві є Сінклер... Чи то пак перекладено на російську мову, що по суті одне і те ж: ви ж все одно не вчите по-англійськи. Напостівщина? Ага, у нас "Плуг". Воронщина? Прекрасно, найдемо й "Гарт"!

Ми цим не хочемо заперечувати того, що Хвильовий — "українізований Пільнячок", бо же борони, навіть навпаки, що ті чи інші явища "життя московського" мають відповідні відзеркалювання в сучасному житті України. Ми цим хочемо підкреслити, як наші москвофіли вульгарно спрощують цю методу, до якого абсурду вони докукуруються, коли пропонують нам російський крам, російську школу: мовляв ідіть туди, "там маємо прекрасні

переклади творів світових письменників” (так і написано в брошурі), нібито ми про це чуємо перший раз, нібито ми такої геніяльної літератури не можемо й у себе “утворити”. Скажіть, будь ласка, яка мудрість: переклади чужої речі і потім задавайся!

Не туди б’єте, товаришу Буревіє! Перекладами не заманите. Не заманите навіть оригінальною літературою, бо сьогодні, коли українська поезія сходить на цілком самостійний шлях, її в Москву ви не заманите ніяким “калачиком”. Не знайдете ви паралелів у “московському житті” і нашій дискусії. І це зовсім не тому, що той чи інший учасник українського диспуту талановитіший за того чи іншого російського (Боже, борони!), а тому, що українська дійсність складніша за російську, тому що перед нами стоять інші завдання, тому що ми молода кляса молодої нації, тому що ми молода література, яка ще не мала своїх Львов Толстих і яка мусить їх мати, яка не на “закаці”, а на відродженні.

Звичайно, розвиток культури “визначають економічні відносини”. Але в тому то й справа, що ці відносини не зовсім “однакові в обох країнах”. Вони однакові, оскільки вони однакові в світовому господарстві і оскільки це потрібно для єдиного фронту проти буржуазії. Українська економіка — не російська економіка і не може бути такою, хоч би тому, що оскільки українська культура, виростаючи із своєї економіки, зворотньо впливає на останню, остільки і наша економіка набирає специфічних форм і характеру. Словом, Союз все таки залишається Союзом і Україна є самостійна одиниця. Радимо т. Буревієві прийти сюди й уважніше придивитись. Боїмось тільки, що закричить він: “гвалт!” Бо й справді: Малоросія вже одійшла “в область преданий”. Ми під впливом своєї економіки прикладаємо до нашої літератури не “слав’янофільську теорію самобутності”, а теорію комуністичної самостійності. Правда, ця теорія наших москвофілів “європенків” може налякати, але нас, комунарів, вона зовсім не лякає і навіть навпаки. Росія ж самостійна держава? Самостійна! Ну, так і ми самостійна.

Отже, оскільки наша література стає, нарешті, на свій власний шлях розвитку, остільки перед нами стоїть таке питання: на яку із світових літератур вона мусить взяти курс.

У всякому разі, не на російську. Це рішуче і без всяких застережень. Не треба плутати нашого політичного союзу з літературою. Від російської літератури, від її стилів українська поезія мусить якомога швидче тікати. Поляки ніколи б не дали Міцкевича, коли б вони не покинули орієнтуватись на московське мистецтво. Справа в тому, що російська література тяжить над нами в віках, як господар становища, який привчав нашу психіку до рабського наслідування. Отже, вигодувати на ній наше молоде мистецтво — це значить затримати його розвиток. Ідеї пролетаріату нам і без московського мистецтва відомі, навпаки — ці ідеї ми, як представники молодої нації, скоріш

відчуємо, скоріш вилеємо у відповідні образи. Наша орієнтація — на західно-європейське мистецтво, на його стиль, на його прийоми.

Тов. Буровій гадає, як і кожен москвофіл “європенко”, що ми, “з огляду досягнень російської літератури, топчемося десь далеко позаду”. Цього б ми не сказали, бо ж не халтура Гладкових та інших новоявлених Львов Толстих буде конкурувати з нашою літературою. Але справа не в цьому. Що це доказує? Те, що ми не утворили ще геніяльних речей? Це доказує, що коли нас, молодих, вже зараз рівняють із “старими” росіянами, то очевидно нічому вже нам учитись у них. Очевидно, “в конечном счете” вони пасуть задніх. Що таке Європа ми знаємо, знають це й наші читачі. І коли т. Буровій досі не знає, то хай приїжджає до Щупака чи то Пилипенка — вони йому розкажуть.

Дуже цінне побажання прислав нам на Україну Буровій: мовляв: учись європейських мов, бо “лише тоді будеш цінним “єнком”. Справедливо він обурюється й проти Зерова: мовляв, чому не знаєш ще киргизької! Шкода тільки, що він не спитав, скільки мов знав його московський господь-бог В. Белінський. А знав він от скільки: жодної! Правда, пікантно, дорогий товаришу “європенко”? Але що це значить? А це значить, за вашою кваліфікацією, Белінський “не годиться в провідники до Європи”. Хто це не годиться? Белінський? Та ви ж нам допіру радили у нього вчитися? Де ж тут логіка?

Але справа не в цьому. Тов. Буровій страшенно на нас обурюється: мовляв, замовчуємо “значення російської літератури”. Він так і пише: “Я не буду замовчувати свого обурення” і т. д. Він з обуренням інформує нас заднім числом із своїх московських задрипанок, що “Достоевський заволодів думкою цілої Германії, що”... і т. д. Во ім’я російської літератури він готовий уже штовхати нашу молоді у достоевщину.

От так “європенко”! Де там він у Москві побачив “процес літературного відродження” — хто його знає. Але все таки він ніяк не второпає, чому московське мистецтво сьогодні не може пережити “процесу відродження” і чому нам не можна наслідувати Достоевського. Що російська література є одна з найкваліфікованіших літератур — це так. Але наш шлях не через неї. Коли сьогодні московська література — це ті джерела, з яких черпають “європенки”, то завтра вони визнають, що М. Зеров незрівняно вище стоїть у своїх перекладах за російських Жуковських (див. рецензію проф. Білецького). Нарешті, вони визнають, що кінець прийшов не тільки “малоросійщині, українськості й просвітянству”, але й задрипанському москвофільству.

Досить “фільствовать” — “дайош” свій власний розум! Коли ми беремо курс на західно-європейське письменство, то не з метою припрягати своє мистецтво до якогось нового заднього воза, а з метою освіжити його від задушливої атмосфери позадництва. В Євро-

пу ми поїдемо вчитись, але з затаєною думкою — за кілька років горіти надзвичайним світлом. Чуєте, москвофіли з московських задрипанок, чого ми хочемо? Отже — смерть достоевщині! “Дайош” культурний ренесанс!

Нашій статті *finis*. Апологети писаризму ще раз перейшли перед нами. Але що ж таке писаризм? Писаризмом ми називаємо те явище в нашому житті, що його виховують писарі від мистецтва. Цей оригінальний апарат бере на себе місію паралізувати волю активного суспільства. Писаризм це є брунька від масовізму, це є рідний брат дрібної буржуазії.

Точка.

Р. С. Пробачте, ми так і забули про кримінальну справу з літератором Миколою Хвильовим.

Отже просвітянська публіка страшенно нервується: мовляв, парвеню і — на тобі — “потрясає основи пролетарської літератури”. Отже, треба, нарешті, розшифрувати цю таємну особу. Подивимось, що він тоді заспіває. Сло-

вом, почитенні громадяни нашої республіки скоро будуть читати таку афішу:

“Увага! Увага! Увага!

На днях буде знято “чорну маску” із всеукраїнського чемпіона полеміки Миколи Хвильового (вхід безплатний)... хоч знято буде, правда, і не по правилах циркової боротьби, бо, як відомо, машкару тоді знімають, коли супротивника положено на дві лопатки, тут маємо навпаки: спершу знімемо, а потім положимо”.

Примітка рукою Хвильового на афіші: “Даремно турбуєтесь: не положите і знявши... А втім може й є рація: не дарма я думаю тікати за кордон”.

(“Культура й побут” ч. 13, 1926).

Від редакції: В нашій пресі часто цитують Хвильового, хоч твори його, особливо його літературні памфлети, майже нікому недоступні. Щоб виповнити цю прогалину, друкуємо повністю цей памфлет з серії “Апологети писаризму”.

НЕПОЧЕСНА РОЛЯ АНДРІЯ МАЛИШКА

Звичайно, що було б дуже хибним наперед за-суджувати всіх тих українських письменників і поетів, які тепер в Україні мусять славити “великого вождя” і “кремлівські зорі-очі”. Та було б справжньою помилкою загалом виправдовувати все те, що пишуть хоч би й найталановитіші письменники, хоч би й під найбільшим тиском Москви та її партії. В оцінці діяльності українських письменників треба розрізняти те, що вони **мусять говорити** й те, що вони **хочуть робити проти України**.

Саме під цим кутом зору й треба розглядати творчість талановитого поета Андрія Малишка. В останніх часах ті “великі відзнаки”, які він одержав від окупаційної російської влади, остаточно знищили цього колись надійного поета. Він став тепер найгіршим яничаром, який просто з божевільною люттю накидається на кожен натяк українського характеру в нашій підсоветській літературі.

На доказ цього розглянемо одну з його статей, а саме “За ідейну чистоту літератури, проти націоналістичних рецидивів” (“Радянська Україна”, 10 липня ц. р.). Ми не збираємось судити А. Малишка за його партійну деклямацію, за переказ і цитати з Леніна, Сталіна, з відомої передової “Правди” тощо, які займають більшу половину статті. Це він мусять робити, щоб не вмерти. Так роблять усі у тій країні “безклясової демократії” — від найменшого до найбільшого. І А. Малишко зробив би дуже немудро, коли б порушив цей закон і за те пішов на заслання. Але він іде далі: він вишукує в творчості письменників такі риси, яких не помітила й “Правда”, або може свідомо оминула їх.

Ось, наприклад, його оцінка В. Сосюри:

“...Треба сказати, що прояви націоналістичної ідеології, національної обмеженості не є випадковими і поодинокими в його творчості. Відомо, що шлях В. Сосюри в період громадянської війни був,

яко кажучи, плутаним, певний час В. Сосюра був у ворожому таборі.

В період, коли партія розгорнула соціалістичний наступ по всьому фронту, ведучи нещадну боротьбу з рештками куркулів, непманів, українських буржуазних націоналістів, троцькістів, бухарінців, В. Сосюра знову виявив ідеологічні хитання, що знайшло свій вираз у виданні книги “Серце”.

Стає ясно, чому В. Сосюра і в період Вітчизняної війни не зрозумів всієї великої місії радянського народу в боротьбі проти фашизму, не зрозумів ролі ленінсько-сталінської дружби народів у цій боротьбі і виступив з рядом занепадницьких, безідейних віршів, а то й прямо ворожих, як вірш “Любіть Україну”.

...Дружба народів є священним законом нашого життя. Той, хто забуває про дружбу народів або навіть обходить її мовчанкою в своїй творчості, той робить величезний злочин проти справи будівництва комунізму.

Саме це проявилось у вірші В. Сосюри та в ряді творів інших українських письменників.”

Як бачимо, А. Малишко в своїй ненависті до українських рис в творчості Сосюри перевершив “Правду” і його статтю треба розглядати, як поліційний донос, а не критику.

Те саме він робить і з другим пролетарським поетом — жидом Л. Первомайським. Хто-хто, а А. Малишко прекрасно знає, що Л. Первомайський, хоч і український поет по формі, але був і є одним з найзапекліших ворогів України, про що свідчить уся його дотеперішня творчість і особисте ставлення до творців української культури. Не зважаючи на це, він робить його “українським націоналістом” (хоч знає, що він таким не є) лише з метою викоренити й ті бліді натяки на український націоналізм, які зробив Л. Первомайський лише

з єдиною метою: справжнього інтернаціоналіста (яким справді є Первомайський): підірвати міць і авторитет російського націоналізму, який сьогодні на думку Первомайського (до речі, цілком обґрунтовану!) є незрівняно загрозливіший для космополітичного інтернаціоналізму, як український націоналізм. Саме тому він за "інтернаціональний пуп" світу сиріймає не Кремль, а Золоті Ворота в Києві. Це якраз те, чого еміграційна критика не завважила з двох причин: малої обізнаності з творчістю Первомайського і наміром "поліпшити" українсько-жидівські відносини, трактуючи Первомайського та інших українських письменників жидівського роду, як українських патріотів чи навіть націоналістів, якими вони, звичайно, ніколи не були.

Ось що пише А. Малишко про Первомайського: "У вірші "Жінка біля Золотих воріт" Л. Первомайський робить символом світлого майбутнього, до якого прийдуть всі народи світу, не що інше, як київські Золоті Ворота. Цей образ дозволяє нам запитати — про яке ж майбутнє думав поет, вживаючи образ Золотих воріт, як символ цього майбутнього? Якби поет справді хотів сказати про те майбутнє, за яке бореться весь наш нарід під проводом партії Леніна-Сталіна, то перед його зором мусили б стати не древні Золоті Ворота Києва, а червоні зорі Кремля, до яких звертає свої очі все передове людство.

Відомо, що Золоті Ворота були улюбленим символічним образом всіх українських буржуазних націоналістів, які тягли народ у минуле, намагались відірвати його від великого російського народу, від Москви, від світлих зір великого Кремля. Отже, ясно, що Л. Первомайський у своєму вірші по суті висловив націоналістичну, месіянську ідею, повторивши цим свої старі помилки."

Розправившись з "українським націоналістом" Л. Первомайським, А. Малишко береться за донос на Юрія Яновського. Не цитуємо тут цього доносу, бо його дослівно повторив на пленумі СРПУ Крнійчук і ми його цитували в одному з попередніх чисел "Н. Д."

Не минає А. Малишко і менших поетів, особливо молодих: в творчості кожного з них він вишукує такі деталі, які важко було б відшукати "Правді" чи ЦК партії й домагається негайної операції всього українського в їх творчості. Хоч у радянській конституції і в радянській пресі виразно плекається думка що "Радянська Україна — наша батьківщина", але А. Малишко йде далі заперечуючи таке "звуження" батьківщини. Цим він переходить межу навіть сучасної партійної лінії в цьому питанні.

Ось доказ:

"Такого ж порядку звуження поняття Батьківщини допускали в час війни поети і письменники С. Голованівський, Л. Первомайський, С. Крижанівський, М. Рильський, П. Дорошко, М. Стельмах. А поет П. Усенко у вірші цього періоду "За Україну" писав так:

ЛЕВКО РОМЕН'

УЛАСОВІ САМЧУКОВІ

(до ювілею 25-річчя літерат. діяльності)

Це Вашими озвалася устами
Стара Волинь, знедолена з віків,
Що пращею й кривавими трудами
Рекла вже нам про свій на кривду гнів.

Тих простих слів, наснажених вогнями,
Зворушив нас палкий речитатив,
Що не блищить модерно блищаками,
Та щирістю усіх нас полонив.

І обрії нам ширшають просторі,
Бо чуємо твердий наш рідний ґрунт, —
То й не страшні нам злигодні суворі...
Це ж не дрібний проти тиранів бунт,

Наш змаг — святий, нещадний і кривавий,
Що нас веде в обійми сонця й слави!

"За Україну,
Зоряний цвіт,
За край — родину,
За милий рід".

Хіба в цих дідівських родах можна впізнати Радянську індустріально-колгоспну Україну?

Деякі наші письменники, закохані в архаїку, змальовують і сучасне життя з погляду минулого. Так, у віршах М. Стельмаха нас дивує образна система поета, де, наприклад, солдат Радянської Армії часто виглядає як старовинний козак з усіма його атрибутами. Боець, що підходить під час війни до Дніпра, не просто п'є воду, а причащається дніпровою водою.

Особливо хибує на архаїзацію старовини, любовання минулим Іван Вирган..."

З таким же успіхом він продовжує свій поліційний донос на українську літературу і в ділянці критики.

Питання: чи мусів це робити А. Малишко, щоб зберегти себе фізично? Відповідь одна: ні, не мусів, а хотів заробити ще одного ордена і ще одну Сталінську премію. Лише з цією метою він з поета став поліційним агентом. Еміграції треба задуматись над цим і розрізнити оте "мушу" й "хочу" і не вводити в блуд нашого читача, виставляючи Малишка поруч найкращих українських патріотів. Одного таланту мало. Треба дивитись, кому той талант служить.

Не можна також не помітити, що ця стаття А. Малишка лягла в основу гострої доповіді О. Корнійчука на пленумі СРПУ, що відбувся в кінці липня й на початку серпня ц. р. Корнійчук буквально повторив усі обвинувачення А. Малишка, хоч Корнійчук є старший член партії за Малишка і має більшу практику у вислужуванні перед Росією.

Учень у своїй підлоті перевищив учителя. І це ми мусимо пам'ятати, реферуючи відносини в Україні.

П. П.

Місто Віліяма Шекспіра

(Закінчення)

У мистецькій галереї театрального музею серед багатьох картин з життя Шекспіра є і момент, як Шекспір з луком і стрілами полює на диких кіз. У тінях між деревами до нього підкрадаються два констеблі з довгими списками в руках.

На другій картині Томас Люсі сидить за столом у своєму покої оточений слугами, а молодий Шекспір стоїть перед ним без шапки з луком у руках, біля нього на підлозі лежить вбита коза.

Томас Люсі тоді покарав Шекспіра. Ображений поет, бажаючи помститись, написав проти Томаса дошкульний віршований пасквіль. Томас, впливовий поміщик і суддя, так в'ївся у Шекспіра, що молодому поетові життя у Стратфорді зробилося нестерпним.

Далі, як я вже про це згадував, Шекспір зображений верхи на коні і біля Клоптонівського мосту прощається з дітьми й жінкою.

З Лондонського періоду життя Шекспіра Чарльз Каттермол намалював момент, як Шекспір сидить за столом і пише, у цей час двері відкрились і на порозі стоїть Бен Джонсон. Бен Джонсон, як відомо, був один з суперників Шекспіра, він також поет і знавець античної літератури, це він запевняв, що Шекспір не багато знав по-латині.

Потім бачимо, як Шекспір зустрівся з мандрівною трупною акторів десь у лісі, між деревами, і уважно придивляється до їх гри.

На картині, що зветься "Веселі хвили Віндзору" зображений момент, як Шекспір читає свої твори на човні перед королевою Елисаветою:

Поруч картина, на якій королева Елисавета сидить на троні й дивиться на сцену, де відбувається вистава однієї з історичних хронік Шекспіра, збоку біля сцени стоїть і сам Шекспір.

Далі Шекспір, багатий і славний, повертається до свого рідного міста, а стратфордська знать з почотом його зустрічає. Біля Шекспіра збоку стоїть жінка з трьома дітьми. Тут, очевидно, є якась неточність, бо ж відомо, син Гамлет помер у 1596 році, як йому було 12 років, а Шекспір повернувся до Стратфорду у 1609 році, одже, сина вже не могло бути.

"Нове місце"

Це будинок, що його Шекспір купив, як резиденцію для себе в 1597 році, тут він жив останні роки свого життя. На одній з картин Каттермода Шекспір сидить під деревом за столом на своїй садибі "Нью плейс" оточений друзями і родиною, а слуги ставлять на стіл вино й закуску.

У цьому ж будинку Шекспір і помер 23-го квітня 1616 року. Остання картина мистецької галереї театрального музею зображує Шекспіра на смертному одрі.

Будівничим будинку був Клоптон. Як і всі будівлі того часу, "Нью плейс" був "з цегли і дерева", як його описав сучасник Ліліанд. Цей буди-

нок, як думають, був найкращий у місті. Генрієта Марія, дружина короля Чарльза Першого, в час своєї візити до Стратфорду в 1643 році, зупинялася саме у цьому будинкові. Це було вже після смерті Шекспіра. У 1702 році будинок був перебудований, а в 1759 році зруйнований. Залишився лише фундамент, який зберігається ще й досі.

Будинок на якому тепер є вивіска: "Нью плейс музей" стоїть у десятих кроках від фундаменту. Цей будинок також старий, він уже існував за життя Шекспіра. Пізніше це була власність Елізабет Галл, внучки Шекспіра.

У 1862 році тут відкритий музей, що присвячений останнім рокам життя Шекспіра і його сучасникам. Крім того тут є експонати з історії й археології Стратфорду.

Тут же виставлена колекція квітів, що їх згадає Шекспір у своїх творах. У цьому гербарії зібрано 144 різновидності польових і городніх квітів. Тут я бачив червоний мак, квіти шипшини, будяк, фіялка дика і фіялка культивована, нарциз, дикий горошок, люцерна, цибух, півники і багато інших. Цей гербарий збрала і подарувала музеєві міс Лауча Абелл у 1899 році.

Серед решти експонатів тут є надзвичайно цікавий портрет у весь зріст Роберта Стратфордського. Цей портрет не мальований, а вишитий шовком на полотні. Датований цей експонат 1269 роком.

У садибі біля цього будинку плакається парк і квітник у стилі 16-го століття.

Церква Святої Тройці

З усіх старовинних споруд Стратфорду найкращою є церква Святої Тройці, що стоїть на цвинтарі "Старого Міста" — над самою річкою Евен.

Церква побудована у стилі ренесансу, в плані має форму хреста. Вежа, поперечний неф і частина стін нави збудовані у 13-му столітті, боковий неф і колони — у 14-му столітті, а місце, де тепер є вівтар, прибудоване в кінці 15-го століття, шпичаста піраміда на старовинній вежі поставлена вже у 18-му столітті. Отже, ця церква являє собою цікаву суміш кількох століть.

В одній з старовинних книг цієї церкви зберігається запис про те, що Віліям Шекспір був християнин у церкві Святої Тройці. У другій записі заготовані похорони великого драматурга.

Місце, де похований Шекспір, його дружина Анна Готвей, дочка Сузана і її чоловік доктор Гілл, являє собою обгороджене паренчями підвищення на два східці. Вздовж цього підвищення в ряд чотири кам'яні могильні плити а далі один з престолів цієї церкви.

На могильній плиті Шекспіра немає ім'я. Замість імени викарбувані слова, що їх ніби сам Шекспір написав перед своєю смертю і просив вибити на камені. Там читаємо таке:

“Добрий приятелю, хто б ти не був, ради Христа, не турбуй спочившого тут. Благословен, хто пощадить цю плиту і прокляття тому, хто потурбує мої залишки”.

Коли ми з дружиною підійшли до могильної плити Шекспіра, був вечір. У церкві вже горіли вогні й гра світла і тіней у лабіринті ніш і нав творили містичну картину середньовіччя. На престолі за могильними плитами стояли квіти, сяяв золотий хрест, а з боку на стіні у кам'яній рамі мармурове погруддя Шекспіра. Я став на коліна, схилив голову і вклонився тіні людського генія...

Нові споруди для увіковічення пам'яті Шекспіра

З нових споруд, що увіковічують пам'ять Віліяма Шекспіра, у Стратфорді на Евені є такі: статуя Шекспіра на “Таун Гол”, американський водограй, новий театр та пам'ятник Шекспіра.

Статуя на “Таун Гол”

В одній з ніш верхнього поверху великого кам'яного будинку “Таун Гол” стоїть статуя Шекспіра, яку в 1769 році, подарував містові славний у свій час актор Давид Гарик.

Ця статуя зображує поета у весь зріст, що сперся лівою рукою на постамент. Під статуєю викарбувані слова з “Гамлета”:

“Бери його за все і у всьому, ми не будемо дивитись на нього, як колись”.

“Американський водограй”

В центрі широкої, відкритої площі, поміж двома старовинними вулицями, стоїть цікавий пам'ятник, що зовні подібний на капличку з гострою шпичастою вежею. На кожному з чотирьох боків цієї вежі є годинники.

Поміж написами на постументі вибиті слова Вашингтона Ірвінга: “Десять тисяч почесей і благословінь на народнього співця, що озолотив нудне щоденне життя з наївними ілюзіями”.

Цей пам'ятник, що незрозуміло чому зветься “водограєм”, був подарований містові Шекспіра Георгом В. від імени дітей і підданих Філядельфії у ювілейний королеви Вікторії рік 1887.

Новий театр

Новий Шекспіровський меморіальний театр був відкритий принцом Уельським 23-го квітня 1932 року. Кошти на будівництво збиралися підписними листами з усіх країн світу. Щедра і всесуша рука Америки і тут не поскупилася. На меморіальній дошці театру вибиті такі слова: “В пам'ять допомоги, яку дав американський народ на будовання шекспіровського меморіального театру, та в пам'ять відвідувань Стратфорду на Евені багатьох тисяч

американських приятелів у боротьбі за свободу і мир”.

Будівля, як висловився Бернард Шов, показує “театральний сенс”, вона володіє місцем для свободи руху, комфорту і затишку. Театр має 1200 місць. Стена механізована: комплект декорації змінюється без будь якої затримки навіть підчас дії.

Будівля стоїть над водою Евену і, як дивитися з протилежного боку річки, то театр має надзвичайно привабливий вигляд.

Повний сезон, три чверті року, тут виконуються тільки п'єси Віліяма Шекспіра. В той день, як ми були йшла п'єса: “Юлій Цезар”, але на превеликий жаль, нам не пощастило дістати квитки вступу. Виявляється, що їх треба замовляти заздалегідь, бо не зважаючи на те, що Стратфорд мале містечко, театр завжди переповнений.

Поруч з будівлею театру розташована Шекспіровська меморіальна бібліотека та театральний музей з мистецькою галереєю, де виставлені картини Чарльза Каттермола, про які я вже згадував вище.

У самому театральному музеї стоїть макет сцени нового театру, портрети кращих артистів, що відзначились у головних ролях шекспіровських п'єс та театральний реквізит: два людських черепи, рапіри, корони і середньовічний одяг.

Пам'ятник Шекспіра

Величава статуя пам'ятника, що зображує Шекспіра сидячим у кріслі на високому круглому постаменті, з чотирьох боків оточена статуями героїв: Гомер, Леді Макбет, Джон Фольстаф і принц Г'аль.

Ці статуї символізують відповідно: філософію, трагедію, комедію та історію.

Скульптурна група вражає досконалістю пропорції та життєвим характером і самого Шекспіра, і його героїв.

Цей пам'ятник дістався місту від лорда Рональд Сатцерланд Говера. Скульптор витратив понад 12 років праці над цим справді досконалим твором.

Десятого жовтня 1888 року цей монумент був офіційно відкритий дружиною мера міста леді Гадсон.

Пам'ятник займає пануюче положення на території Бонкрофського парку проти нового меморіального театру.

На наше щастя дні були соняшні теплі і ми кілька разів відпочивали під деревами парку, дивились на монумент Шекспіра і думали:

“Прийде час, коли село Кирилівка на Київщині теж перетвориться на місто-музей і серед розкішного парку буде стояти величний монумент нашому Шекспірові — Тарасові Шевченкові.”

Лондон, липень, 1951.

СЛОВО ПРО ОДЯГИ

А пригляньтесь но, читачу, до цих дівчат, що на малюнкові поруч. Хіба не пізнали? Та це ж дівчата землі української! Так, це вони, оті самі, прості й гарні, дівчата з нашого Києва. Ми знаємо, що ви, дорогий читачу, не сумніваєтесь у тому. Не сумніваєтесь, бо переконуюєтесь у тім не тільки з того, що бачите у них не “кучері” позашпилювані припинками, а певні, що в них обох “коси, як житні покоси”. Не сумніваєтесь і тому, що від них аж пашисть соковитістю й ласкою та спокоєм, який так багато вам обіцяє... Не сумніваєтесь ще й тому, що в них соняшні теплі погляди й відкриті високі чола... А вже, мабуть, остаточно переконуюєтесь, що це іменно вони, бо бачите на них справжні українські плаття, які пригадують вам дитинство, або, в крайньому разі, молодість.

А признайтесь (не нам, а самі собі!): правда, тужите за ними? Правда, стомила вас уже ота вбивча одноманітність зелених і малинових “плащів”, від яких у вас аж в очах мигає? То чому ж би вам не поради вашій дівчині, чи дружині, пошити отаке плаття, як оце подано у нас на малюнкові? Не знаєте як то зробити? То ми вам розкажемо!

Це плаття з кофточкою шиється з віскозного креп-сатену. Ліф у ньому відрізний по лінії талії, з уставним поясом. На спинці біля горловини й по лінії талії закладені м'які складки. Рукави викроєні разом з ліфом. Перед ліфа й пояс оздоблені вишивкою, як це ви бачите з малюнку. Вся спідниця (тільки не читайте, будьласка, спідниця!) складається із зустрічних складок. Просвіти складок з тканини на блискучий бік. Кофточка коротка, вільна, з коротким рукавом. До цього плаття окремо можна шити ще й накидку.

Оце і все! Не так то вже й трудно, а в Канаді, то й зовсім легко, бо тут таки дістанете все: і полотно, і нитки, і кравчиню і взагалі все, що тільки захочете.

Не вірте, що коли дівчина чи жінка одягне українське плаття, то вона з того моменту перестане бути “культурною”. Якщо ви були в Німеччині чи в Австрії, то мусіли бачити, як плекають і вдосконалюють німці свої національні одяги. І від того вони ще й досі не перестали бути європейцями. То тільки люди хворі на меншевартість боються того.

Питаєте, де ми взяли цей фасон? Просимо: з київського журналу мод. Як бачимо, наші люди на нашій землі не дуже то зважають на заборону любити Україну, яку виносять їм російські окупанти: вони таки час од часу намагаються просунути своє, хоч не явно, то контрабандою. Не сумнівайтесь, що в цих платтях досі вже красуються сотні тисяч наших славних дівчат не тільки в Києві, а й у Москві, і в

Ленінграді, і в Ташкенті і взагалі, в усіх тих містах і місцях, де тільки вони мають змогу сьогодні жити...

Ми ще маємо й інші гарні фасони українських одягів (в тім числі й без вишивок). Якщо цікавитесь, то подамо їх знімки й описи.

Фота двох перших дівчат, які зроблять собі такі плаття, містимо в журналі. Одумівки й сумівки! А котра з вас перша прикрасить своєю чудовою постанню різдвяне число “Нових Днів”?...

ДВІ ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕМОГИ КАНАДІЙСЬКИХ УКРАЇНЦІВ

Минулого місяця канадійські українці здобули дві визначних політичних перемоги, яких не можна не відзначити і якими не можна не гордитись: Василь Гавриляк став головою міста Едмонтона, а Іван Яремко став послом Онтарійського парламенту. Це в додатку до кількох українських голів канадійських міст (досі тільки малих), в додатку до кількох українських послів до провінційних і державного парламенту (головою провінційного парламенту Манітоби сьогодні є теж українець) — чималий здобуток для українців Канади.

Цікаві результати виборів в Едмонтоні: українець В. Гавриляк одержав 26.867 голосів, а його противники англійці здобули 9.490 (Парсонс) і 6.118 (Глів). Едмонтон має 172.000 населення, а українців у ньому лише 8-10 тисяч! Це свідчить про значимість саме української людини, а не про звичайну фізичну перевагу.

Не менш характерна перемога адвоката Івана Яремка в Торонті. Яремко кандидував в окрузі Беллвудс — справжньому бастионі комунізму, де протягом 9 років завжди виходив комуніст Мек Лавд. Хоч у частині вулиць цього району й переважають українці, то взагалі в цілому районі переважає англійське й італійське населення, яке разом з іншими народами (це справді мішанина народів у цьому районі) і становило отой комуністичний бастион, де роками кандидував і завжди перемагав провідник комуністичної партії Мек Лавд. Англосаксонські кандидати з ліберальної та консервативної партій були безсилі перемогти його: на це спромігся лише консервативний кандидат, українець Іван Яремко. Ось цифри: **І. Яремко** (консерват) — **5.546** голосів, Джозеф Гулд (ліберал) — 5.187, Мек Лавд (комуніст) 3.331, Марвін Гордон (сі-сі-еф) 2.452.

В Торонті, як і в Едмонтоні, ми здобули перемогу не фізичною перевагою, а своєю значимістю і якістю. Крім того до нашої перемоги спрчинились ще такі чинники: 1. Активна допомога інших

народів (поляків, чехів, литовців, словаків та інших, країни яких тепер поневолені большевизмом), які вірять, що українець буде вирозумлішим до їх справ, як англосаксонець, 2. Розклад комунізму в Канаді взагалі, 3. Факт, що українець І. Яремко кандидував з рамени провідної в Онтаріо прогресивно-консервативної партії, 4. Всенародня українська підтримка свого кандидата (включаючи й активну участь новоприбулих у виборчій кампанії, хоч ніхто з них ще не має права голосу) і 5. Безглузда демагогічна, розрахована на найтемніші неписьменні маси, жидівсько-комуністична пропаганда проти Яремка: в їх пресі і в летючках Яремка малювали... поруч з Петлюрою, називаючи обох погромниками. Це просто запалило всіх українців, бо кожен знає, що **Петлюра не антисеміт, а жертва жидівства** і ця зневага світлої пам'яті Головного Отамана є зневагою українського народу. Таким чином **груба й нечесна пропаганда проти Яремка, стала пропагандою за Яремка...** Українці побачили, що тут справа не в консерватах і не в Яремкові, а справа в українцях і в ворожих (цілком безпідставно ворожих і тим шкідливих навіть собі!) українському народові силах...

Відси й наслідки: блискуча перемога українського кандидата, триумфальний внос Яремка на руках у залю українського відділу Канадійського Легіону, і потоптання советського прапору з словами: "Яремко збив прапор у бастионі комуні!" (Слова відпоручника консервативної партії).

Наслідок виборів до провінційного парламенту Онтаріо жажливий для комунізму: лише один мандат з округи Ст. Ендрюс (райони з переважно жидівським населенням)!

Тепер слово за народними обранцями: правильно оцінити політичний момент, пам'ятати, хто їх вибрав і чому саме вибрав, та виправдати довір'я виборців. Це буде запорукою успіху їх і успіху українців у розбудові Канади, в якій вони є дуже важливим творчим чинником.

П. К.

ТОЧНО, ЯК У ІВАНА КАРАСЯ...

В кінці минулого місяця в Торонті в кінотеатрі "Кінг", що висвітлює виключно європейські фільми (переважно італійські й советські) висвітлювали один з останніх фільмів знаменитого українського кінорежисера Олександра Довженка "Мічурин". Фільм, як і всі Довженкові фільми, — прекрасний. Та ми сьогодні не будемо писати про фільм, а про методу советської пропаганди, зв'язаної з цим фільмом.

У звуковому тексті фільму (російською мовою) вживається всюди "велика радянська наука", "великий радянський вчений" і т. д. Одним словом,

не російський, а **радянський**. В англійських же написах ті самі вирази "перекладаються": "велика російська наука", "великий російський вчений" тощо. Одним словом: СССР, — це байка про Химині кури для внутрішнього вжитку, а ви, люди, знайте, що це — Росія.

Виходить так, як у Карася з опери "Запорожець за Дунаєм": одна рука, але долонею догори вона значить Росія, а долонею донизу — СССР. Але цей факт ще раз підтверджує, що це дуже грубий фокус і глядач відразу пізнає в цих вивертах справжню чорну лапу російського імперіялізму...

КОНЦЕРТ НА ПОШАНУ УЛАСА САМЧУКА

2 грудня ц. р. в Торонті (зала УНО) відбувся концерт, присвячений 25-річчю літературної діяльності нашого визначного романіста Уласа Самчука.

Вступну промову виголосив інж. Є. Пастернак, який схарактеризував загальними рисами творчість ювілята і її значення в освідмленні нашого народу, зокрема на Волині. По цій доповіді відбулися виступи: молодого талановитого скрипачки Галини Білошицької, співачки М. Лазарович (сопран), Т. Юськова-Терена (баритон, виступив вперше в Канаді), а потім заслухано привіти ювілятові.

Перший привітав ювілята високопреосвященний Михаїл, архієпископ Торонта й Східної Канади. Після архієпископа ювілята вітали представники об'єднання волиняків, які піднесли ювілятові розкішний букет квітів. Потім виступали представники місцевих організацій та установ.

По усних привітах було зачитано письмові, серед яких були привітання від єпископа східної дієзєзії Високопреосвященного Ізидора, архієпископа Мстислава (ЗДА), від СУЖЕРО, від проф. Ю. Шереха, від письменників Івана Багряного, М. Шлемкевича, від проф. В. Дорошенка, від О. Кислевської, від редакцій деяких часописів (в Європі і в Канаді) та від багатьох інших осіб та установ з цілого світу.

У другому відділі концерту В. Ревуцький продеклямував вірш Л. Ромена "Уласові Самчукові", а потім виступали знову згадані раніш артисти. Під кінець концерту ред. Д. Кислиця від імені президії УВАН вітав ювілята і під невтихаючі оплески всієї залі передав ювілятові грамоту УВАН про прийняття його в дійсні члени УВАН.

По передачі грамоти УВАН з веселим і досить дотепним словом виступив адвокат Теодор Гумєнюк, який вітав ювілята від українських піонерів

у Канаді і закликав громадянство до збірки на видання творів ювілята, започаткувавши збірку пожертвою від т-ва Українських самостійників в сумі \$100.00.

Вкінці д-р Гуцуляк привітав ювілята та його дружину від українського громадянства міста Торонта. На закінчення вечора виступила з подякою дружина ювілята пані Тетяна Самчук і сам ювілят.

У своїй теплій і щирій промові ювілят не обмежився лише подякою, а висловив кілька цікавих думок про літературу та її значення для народу, окреслюючи літературу (й мистецтво взагалі) як "збірну душу" народу. Щодо своєї творчости, то ювілят не вважає її ані закінченою, ані такою, яка може сьогодні цілком вдовольнити його. Він заявляє, що має ще цілий ряд задумів і плянів, а дотеперішню свою творчість вважає лише першою часткою своєї літературної діяльності. Закликає українське громадянство чуло ставитися не тільки до його, а й до всіх письменників та до мистців взагалі. Підкреслює також, що з 25 років своєї літературної діяльності він лише три роки перебував серед своїх людей на своїй землі, а решту — на еміграції (Прага, Берлін, Париж та інші міста зах. Європи) і саме це дало йому змогу стати таким, яким він є сьогодні.

Концерт, який був не тільки вшануванням нашого визначного письменника й громадського діяча, а разом з тим і вшануванням нашої літератури, закінчено співом українського гімну.

Цей концерт є одним з доказів того, що наше громадянство вміє шанувати своїх визначних культурних діячів, що воно ставиться до них з повагою і завжди готове піти їм на зустріч, допомогти їм у їх творчости на користь нашому народові.

П. К.

ДО ВСІХ НАШИХ ЧИТАЧІВ

Це число — в цьому році останнє. Грудень — місяць віднови передплати, місяць, коли всі часописи просять своїх читачів підтримки не тільки у формі віднови передплати, а й приєднання нових передплатників, пожертви на розбудову тощо. Закликаємо й ми: не чекайте на спеціальне повідомлення, бо то коштує часу і грошей, а того нам дуже й дуже бракує, а вишліть свою передплату вчасно й повністю. Коли Ви з якоїсь причини не можете тепер заплатити, то просимо написати: журналу не стримувати, передплату заплачу пізніш. Цього вистачить, щоб ми слали журнал у кредит і не писали Вам зайвих листів. Коли не хочете більше передплачувати, то знову напишіть: прошу більше не слати.

Разом з тим просимо всіх наших передплатників подбати про поширення кола читачів журналу. Кожен передплатник — це камінь у будові видавництва! Не нехтуйте нашими закликами, бо коли Ви вже два роки передпла-

чуєте "Нові Дні", то можете сміло говорити, що це вже Ваш журнал, що Ви його будували й творили, бо без Вашої передплати він не існував би не тільки два роки, а навіть два місяці. То чи ж не є Вашим обов'язком подбати про розбудову Вашого ж журналу? Адже поширюючи коло читачів, Ви тим самим розбудовуєте Ваш журнал, поліпшуєте його, допомагаєте йому здобути нових авторів, збільшити число ілюстрацій, даєте змогу Вашому журналові говорити до більшого числа читачів, себто поширюєте знання та ідеї, які ширить Ваш журнал. Цим стаєте в лави борців за нашу українську правду в світі, за наш наступ, бо "Нові Дні", як то Ви вже мали нагоду переконатися за два роки, не лише боронять українську людину, а стало наступають, намагаються відвоювати для тієї української людини відповідне їй місце в світі. Ми знаємо, що наші успіхи в цій ділянці ще невеликі, але багатьом ми вже допомогли знайти себе, зрозуміти, бо-

дай частково, свою силу і тим самим стати ліпшими, яко вони були досі. Це завдання кожного українського часопису, кожного українського видання і "Нові Дні", в силу своїх справді скромних можливостей, робили все, щоб не тільки бути на рівні інших видань, а й намагались бути в перших лавах наших часописів. Ваша участь у розбудові журналу, була також і участю в боротьбі за поширення нашої культури й нашої визвольної ідеї, за поширення нашого наступу на ворожі позиції. Ми ж бо завжди були певні (і ширили цю певність серед наших читачів), що час нашої оборони став здобутком історії, і ми живемо в щасливі, хоч часом і дуже важкі, часи нашого наступу. Живемо в епосі, яка несе нам повну перемогу.

Ми вже маємо споре число читачів, якщо брати під увагу, що "Нові Дні" не спираються на якусь партію чи громаду, а що це журнал залежний лише від своїх читачів. Тому наші читачі вже самі мають змогу допомогти нам. Наприклад, коли б кожен читач "Нових Днів" лише замовив у нашому видавництві книжок на суму одного-двох доларів, то це цілком забезпечило б нас на цілий рік, бо всі ті гроші ми віддаємо на поліпшення журналу й на нові наші видання. Признаємося, що наші книжкові запаси були єдиним фондом, який уможливив появу "Нових Днів" два роки тому. То ж не зволікайте й допоможіть нам: купіть собі пару книжок з нашого видавництва й порадьте іншим зробити те саме!

Ще пару слів до тих осіб, які ще й досі

вперто купують наш журнал, не бажаючи передплачувати його. Купуючи журнал, Ви не е сталим і певним читачем його: видавництво на Вас ніяк не може розраховувати. Крім того, шкодите тим і собі, бо платите замість 25 центів за примірник (при річній передплаті) аж 40 центів, себто видаєте на рік замість трьох доларів аж 4.80. Чи не краще б стати передплатником і цим зробити користь собі й видавництву?

Тож сьогодні, закінчуючи другий рік існування журналу, ми кличемо всіх наших читачів:

1. Вчасно відновіть передплату, не чекаючи на листовні нагадування.

2. Приєднайте нового передплатника.

3. Коли Ви купуєте журнал, та сьогодні станьте в лави наших сталих читачів і передплатіть його.

4. Дайте жертву на робудову журналу, або замовте у видавництві на пару доларів книжок, що буде рівнозначне в пожертвою. (Ті книжки навіть можете розпродати і таким чином і журналові допоможете і грошей не втратите.)

Коли кожен наш читач не знехтує нашим закликом, то справа розвитку й поліпшення "Нових Днів" буде забезпечена. А це буде користь вам самим, бо "Нові Дні" — журнал, який існує на гроші своїх читачів і для своїх читачів. Іншої мети й інших засобів він не мав і не має наміру їх мати.

Адміністрація

25 РОКІВ ТАНКОВОЇ ШКОЛИ ВАСИЛЯ АВРАМЕНКА

У грудні цього року минає 25 років, як колишній вояк української армії Василь Авраменко прибув до Торонта, відки й розпочав свій похід за український танок. Його вперта праця увінчалася цілковитим успіхом: танкові школи й курси А.

Авраменка укрили весь північно-американський континент, а український танок здобув собі місце не тільки в українських громадах, а й у найкращих залях нового світу.

Для відзначення чверть столітньої праці цього справжнього піонера українського танку в новому світі, в Торонті ще рік тому зорганізовано Ювілейний Комітет, який занявся підготовою цього ювілею. З цього приводу ще минулого року відбулися масові танкові імпрези в Торонті (10 вересня в Пелес Пір, а 29 жовтня — в Месей Гал).

Тепер надходять кінцеві ювілейні виступи, в яких приймуть участь танцюристи не тільки Торонта, а й з цілої Канади та багатьох міст ЗДА. У цих виступах, що відбудуться в Торонті, в залі Месей Гал, 22 й 23 грудня ц. р. візьмуть участь сотні кращих танцюристів, учнів ювілята, з цілого континенту та визначні музики й співаки.

Разом з імпрезою відбувається з'їзд українських танцюристів.

Треба сподіватися, що Василь Авраменко матиме успіх, як він мав його і на протязі всіх 25 років своєї невтомної праці, серед українців обох Америк. Запорукою цього успіху є невтомна праця Василя Авраменка й комітету. Тепер працює школа танків з філіями майже по всіх українських громадах. Видається спеціальний часопис "Український танцюрист", якого вийшло вже два числа.

У ЛЬВОВІ ПЕРЕСТАРАЛИСЯ

Львівський журнал "Жовтень" так захопився передовою "Правди" про "націоналістичні рецидиви" у творчості Володимира Сосюри, Ол. Корнійчука та інших українських письменників, що в ч. 6 (липень ц. р.) він просто ліквідує всіх найвизначніших українських письменників.

З різкою критикою цього числа журналу "Жовтень" виступили "Радянська Україна" (стаття "По сторінках журналу "Жовтень") та "Літературна Газета" (стаття в ч. 37 від 13. 9. ц. р. "Помилковий виступ журналу "Жовтень").

У згаданих статтях засуджується огульний осуд советських письменників за націоналізм і борються В. Сосюра, Ю. Яновського та інших, що вони, мовляв, хоч і допустилися націоналістичних помилок, але вони дали цілий ряд добрих творів і ліквідувати їх не можна...

Ця справа стала предметом спеціального обговорення президії СРПУ (Спілка радянських письменників України), яке на своєму засіданні 17 вересня ц. р. заслухала звіт редактора журналу "Жовтень" Ю. Мельничука. Звіт Мельничука визнано за незадовільний. Йому закинуто, що він не визнав одверто своїх помилок, що він не має власної думки і раніш на сторінках журналу все захвалювалось, а потім все лялалось...

В обговоренні журналу "Жовтень" взяли участь М. Бажан, В. Козаченко, Ю. Дольд-Михайлик, В. Речмедін, Л. Дмитренко та інші. Президія СРПУ ухвалила відрядити до Львова заступника голови управління СРПУ М. Бажана, якому доручено відбути спільне засідання редакційної колегії журналу "Жовтень" разом з місцевим авторським активом. Ухвалено також у грудні ще раз обговорити справу журналу "Жовтень".

З НОВИХ ВИДАНЬ

Леонід Мосендз, "ЛЮДИНА ПОКІРНА", оповідання, видання .Клюбу .Приятелів .Української Книжки, Вінніпег, 1951, стор. 144. Двокольорова обкладинка М. Левицького.

"НАША КУЛЬТУРА", ч. 1 за листопад, Вінніпег 1951 р., стор. 16+4 (обкладинка). Двокольорова обкладинка М. Б. (М. Бутовича?). Це місячник, що почав виходити замість "Слова Істини", редагованого й видаваного Високопреосвященнішим Митрополитом Іларіоном.

"ЯЙЦЕ-РАЙЦЕ", народня казка, стор. 24+4 (обкладинка), редакція П. Волиняка, малюнки Л. Капітана, в-во "Нові Дні", 1951 р., Торонто.

В. Чапленко, "У НЕТРЯХ КОПЕТ-ДАГУ", пригодницька повість з життя українців у Середній Азії, стор. 124, ілюстрації Е. Козака.

В. Січинський, "ПАМ'ЯТКИ УКРАЇНСЬКОЇ АРХІТЕКТУРИ", стор. 64 великого формату, до текстів додано багато ілюстрацій, в-во "Америка", Філадельфія, 1952 р.

Зиновій Книш, "ДУХ, ЩО ТІЛО РВЕ ДО БОЮ..." (Юліян Головінський, краєвий комендант У. В. О.), стор. 200, в-во (???), Вінніпег, 1951 р.

І. Полікарпенко, "ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ ПІД ЧАС ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ", стор. 146+18 (джерела та ілюстрації), IV доповнене видання, редакція Б. Михайлюка, в-во (???), на чужині 1951 р.

"SOUVENIR PROGRAM" та "EXHIBITION CATALOGUE", видані в Оттаві з нагоди ювілейних святкувань 60-ліття українського поселення в Канаді. Обидва видання в англійській мові. Автор "Програми" — І. Дяківський, а автор каталогу — пані Павликовська. Можна з певністю сказати, що це найкультурніші видання, з усіх, відомих нам досі видань, присвячених ювілейним святкуванням. В програмі подано основні відомості про Україну, про українців у Канаді та їх місце і значення серед інших народів Канади.

УВАГА!

ЗАМОВЛЯЙТЕ НОВІ ВИДАННЯ!

Василь Чапленко, "У НЕТРЯХ КОПЕТ-ДАГУ" — цікава легкочитана пригодницька повість з життя українців у Середній Азії (кордон Туркменії та Ірану). Повість є справжня новина на нашому книжковому ринкові, бо написана легко для масового читача, місце дії досі незнане в нашій літературі, цікавий інтригуючий сюжет, гарні ілюстрації талановитого мистця-майлара Едварда Козака. Повість має 124 сторінки і коштує лише 0.50 долляра. Замовляти у в-ві "Нові Дні".

"ЯЙЦЕ - РАЙЦЕ" — народня казка з гострим фантастичним сюжетом, написана гарною літературною мовою, редакція П. Волиняка, гарні ілюстрації Л. Капітана, прекрасно видана на гарному папері, стор. 24+4 (обкладинка). Коштує 25 центів. Замовляти у в-ві "Нові Дні".

Всі книжкові замовлення до \$1.00 можна оплачувати канадійськими поштовими марками вартістю 4, 5 і 10 центів. Поверх одного долляра — готівкою, або поштовим переказом.

Повідомляємо батьків та вчителів, що "Читанка V-ої класи", "Казки" А. Коломийця та "Івасик-Дурник" уже цілком випродані і замовлень на ці книжки більше не приймаємо.

Поспішіть замовити собі інші наші дитячі видання, бо наклад їх дуже обмежений і ви ризикуєте втратити добру нагоду забезпечити Ваших дітей доброю книжкою.

Адміністрація

УВАГА!

ЧИТАЙТЕ В НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ "НОВИХ ДНІВ":

Стаття Гр. Шевчука про найновішого нобелівського лауреата Пера Лягерквіста й уривок його роману "Варава" (переклад з шведської мови).

ВШАНУВАННЯ ДРАМАТУРГА ІВАНА КОЧЕРГИ НА СЦЕНІ В ТОРОНТІ

В кінці жовтня ц. р. в Києві відзначено спеціальним концертом-вечіркою відомого українського драматурга Івана Кочергу, з нагоди його 70-ліття з дня народження та 50-ліття літературної творчості.

Драматург І. Кочерга уславився філософською проблематикою своїх п'єс. Першою його відомою на весь ССРСР п'єсою була комедія "Годинарик і курка", у якій автор намагається розв'язати проблему часу; пізніше він написав відому п'єсу "Барса Кельмес" ("Підеш, не вернешся"), у якій ставить проблему простору в людському житті; третьою його проблемною п'єсою була "Пісня про свічку", у якій розв'язується проблема світла та його значення для людини (це історична віршована драма з часів литовського панування в Україні). Крім того Кочерга ще написав п'єси "Навчила доля, де шлях до волі", "Марко в пеклі", "Містерії Буфф" та інші.

Останнім його твором була п'єса "Ярослав Мудрий", яка дуже гарно оцінена в ССРСР, але ми про цей твір не можемо поки що нічого сказати, бо він на еміграції недоступний.

Як довідуємось, при православній катедрі Св. Володимира в Торонті зорганізовано драматичний гурток, який поставив своєю метою виставити драму "Мати і я" — інсценізація Юрія Дивнича за М. Хвильовим.

П'єсу ставлять колишні артисти з студії Й. Гірянця Юрій Поченюк та Юрій Бельський. Крім згаданих осіб участь у п'єсі беруть: пані Поченюк, Сільвія та Валерій Якубович, М. Лялька, І. Гудзовський, Й. Гринісак, Т. Парченко, С. Мамалига та інші.

Гурток зорганізував Ярослав Балан, що вже раніше виявив організаторські здібності в цій діяльності. Його зусиллями вже було створено при громаді театральну групу, яка виставила "Облогу" Ю. Косача. Тоді ж плянувалася й вистава "Мати і я", яка з цілого ряду причин тоді не відбулася.

Яр. Балан завжди шукає нових творів до вистави. Треба сподіватися, що ця вистава матиме великий успіх.

СПИСОК

поетів, письменників, мистців, вчених і публіцистів, твори яких були видрукувані в "Нових Днях" за 1951 рік. (Список подаємо за абеткою, числа поруч з прізвищем — число журналу).

1. Баляс Володимир — 17, 18	30. Кримський Вол. — 20	58. Ромен Левко — 12, 13, 20, 22, 23
2. Боднарчук Іван — 20	31. Кубарський Іван — 17/18	59. Русальський Волод. — 21
3. Буревій Оксана — 15	32. Курдидик Анатоль — 21	60. Салавей Алесь — 12
4. Вертипорох Євген, д-р — 13	33. Лубода Іван — 23	61. Самчук Улас — 12
5. Веретенченко Олекса — 15, 19, 23	34. Любодовський Йосиф — 13	62. Сандул Іван — 17/18
6. Влизько Олекса — 3	35. Ломачка Свирид — 20	63. Світличний В. — 19
7. Волиняк Петро — 13, 14, 19, 21, 23	36. Лучка Іван — 20	64. Сивенко Б. — 14, 17/18, 19
8. Гай-Головко Ол. — 20	37. Любченко Аркадій — 14, 15, 16, 17/18, 19, 20, 21, 22, 23	65. Синявська Ніна — 16
9. Гайдарівський В. — 12	38. Манило Іван — 13	66. Ситник Михайло — 12
10. Галан Анатоль — 13, 14, 15	39. Мацапура Микола — 23	67. Скорупський В. — 13, 16, 17/18, 21
11. Ганнич Іван — 13, 17, 18	40. Маяковський В. — 22	68. Сосюра Володимир — 19
12. Гец Ольга — 12	41. Михайлів Юхим — 19	69. Степовий Олекса — 17/18, 22, 23
13. Георгіє С. — 17, 18	42. Могиланська Ладя — 23	70. Троян Д. — 16
14. Давтендай М. — 13	43. Новаківський Олекса — 22	71. Хвильовий Микола — 17, 18, 23
15. Де Маріні Л. — 19, 20, 21, 22	44. Олександрів Борис — 20	72. Чапленко Василь — 13, 14, 15, 16, 17/18, 19, 20
16. Дивний Юрій — 15	45. Онацький Євген, проф. — 21	73. Чернінь Ганна — 12, 19
17. Діма — 15, 17, 18	46. Орел Артем — 13, 17/18	74. Шанківський І. — 17/18
18. Дмитренко Михайло — 15, 16, 22, 23	47. Орест Михайло — 13, 14, 16, 17/18, 19, 22	75. Шевченко Тарас — 14, 17/18, 23
19. Евентуальний Іван — 15	48. Парфанович Софія — 12, 15, 16, 20	76. Шевчук Гр. — 19
20. Карпенко-Криниця П. — 17/18, 21	49. Підгайний Семен — 16, 21	77. Шерех Юрій, проф. — 13, 15, 16, 17/18, 20
21. Касян О. — 22	50. Плужник Євген — 23	78. Шкурупій Гео — 23
23. Килимник Степан, проф. — 12, 14, 15, 17/18, 20	51. Полтава Леонід — 12, 13, 16, 17/18, 20	79. Щербак Микола — 20, 23
24. Кисілевська Олена — 12	52. Прус Петро — 13	80. Щербина Никифор — 12, 16, 17/18, 19, 23
25. Клен Юрій — 13, 16, 22	53. Рань Олекса — 23	81. Ярема І., д-р — 17/18
26. Ковбель С. — 21	54. Ревуцький Валеріян — 14, 17/18, 21, 22	82. Яр Славутич — 13, 17/18, 19, 22
27. Кодак Юрій — 17/18	55. Рильський Максим — 19	
28. Косач Юрій — 14, 16	56. Риндик С. — 20	
29. Кречет Павло — 17, 18	57. Розгін Іван, проф. — 20, 21, 22, 23	